

Департамент освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації
Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Управління освіти та науки Кам'янець-Подільської міської ради

***Матеріали обласної авторської
майстерні за темою
«Формування патріотичної свідомості
дошкільників на засадах краєзнавчої
роботи»
Дьоміної Н.І., вихователя ДНЗ№2,
м. Кам'янець-Подільський***

Автори та упорядники:

Сопільник Б.В., завідувач ДНЗ №2, Осадчук Л.О., вихователь-методист ДНЗ №2, Дьоміна Н.І., Стаднік Л.С., вихователі ДНЗ №2, м. Кам'янець – Подільський

Рецензенти:

Калинюк Є.М. – головний спеціаліст управління освіти і науки Кам'янець – Подільської міської ради

Шевеленко Т.А. – методист дошкільної освіти науково-методичного центру управління освіти і науки Кам'янець – Подільської міської ради

У посібник представлені матеріали авторської майстерні на базі досвіду вихователя Дьоміної Наталії Іванівни: план роботи авторської майстерні, теоретичні та практичні матеріали, фотододатки.

Посібник буде корисним завідувачам, вихователям-методистам дошкільним закладів при оформленні матеріалів роботи авторської майстерні

Проблема формування патріотизму набуває особливого значення на сучасному етапі становлення української державності

Педагогічна наука трактує патріотичне виховання як виховання, що формує усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, любов до своєї Батьківщини, вболівання за її долю та майбутнє. Результатом патріотичного виховання є патріотизм, а саме духовно-моральний принцип життєдіяльності особистості, який характеризується відповідальним ставленням людини до рідного краю, до народу, активною працею на благо Вітчизни, примноження її багатства, розбудови науки та культури, захисту свободи та честі своєї держави.

Сучасне розуміння патріотизму, що зумовлене соціальним замовленням у галузі освіти й виховання, конкретизується у наказі МОН України від 27.10.2014р. №1232 «Про затвердження плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді», який включає:

- здійснення МОН, Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти аналізу нормативно-правових актів з питань національно-патріотичного виховання дітей;

- активізацію впровадження нових форм, методів національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді;

- методичні рекомендації з організації патріотичного виховання дітей та учнівської молоді у 2014-2015 навчальному році, розроблені МОН (Лист від 27.11.2014 № 1/9-614).

Наказом МОН України від 16.06.2015 № 641 було затверджено Концепцію національно-патріотичного виховання дітей та молоді, що визначає мету, завдання, принципи, шляхи реалізації, етапи впровадження та очікувані результати.

У вирішенні важливих завдань патріотичного виховання чинне місце належить ранньому формуванню патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку. Дошкільне дитинство є сензитивним періодом для розвитку цих почуттів як емоційно-ціннісного ставлення до соціуму. Тому забезпечення дієвого інструментарію формування патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку є актуальною проблемою.

Ефективний досвід розв'язання проблеми формування патріотизму, що склався у науково обґрунтовану модель діяльності, був представлений на VI Міжнародному фестивалі педагогічних інновацій у вересні 2014 року Дьоміною Наталією Іванівною, вихователем дошкільного навчального закладу №2, м. Кам'янця-Подільського. Педагог презентувала авторську розробку за темою «Формування патріотичної свідомості дошкільників на засадах краєзнавчої роботи» та здобула перемогу у номінації «Інновації у сфері дошкільної освіти».

Алгоритм діяльності Наталії Іванівни з розв'язання даної освітньої проблеми став змістом роботи обласної авторської майстерні, що працювала на базі її досвіду. Впродовж 2015 року слухачі майстерні – педагоги дошкільних навчальних закладів районів та міст області, отримували теоретичні знання, активно відпрацьовували прогресивні надбання Дьоміної Н.І., що у подальшому сприятиме їх творчому самовдосконаленню, фаховому та особистісному зростанню.

*Каратаєва М.І., методист НМЦ дошкільної,
початкової, спеціальної та інклюзивної освіти ХОІППО*

План
роботи авторської майстерні Дьоміної Наталії Іванівни
для керівників методичних об'єднань, педагогічних працівників
дошкільних навчальних закладів за темою:
«Формування патріотичної свідомості дошкільників
на засадах краєзнавчої роботи»

Мета: популяризація передового педагогічного досвіду вихователя дошкільного навчального закладу № 2 м. Кам'янця-Подільського; створення ефективної системи патріотичного виховання, спрямованої на формування національної самосвідомості, моральних та патріотичних цінностей, активної позиції і свідомої участі в справах в ім'я України.

Завдання:

- підвищення рівня професійної компетентності педагогів з питання формування початків патріотизму у дошкільників.

- сприяти розширенню уявлення про свою малу батьківщину на основі регіональної символіки та культури.

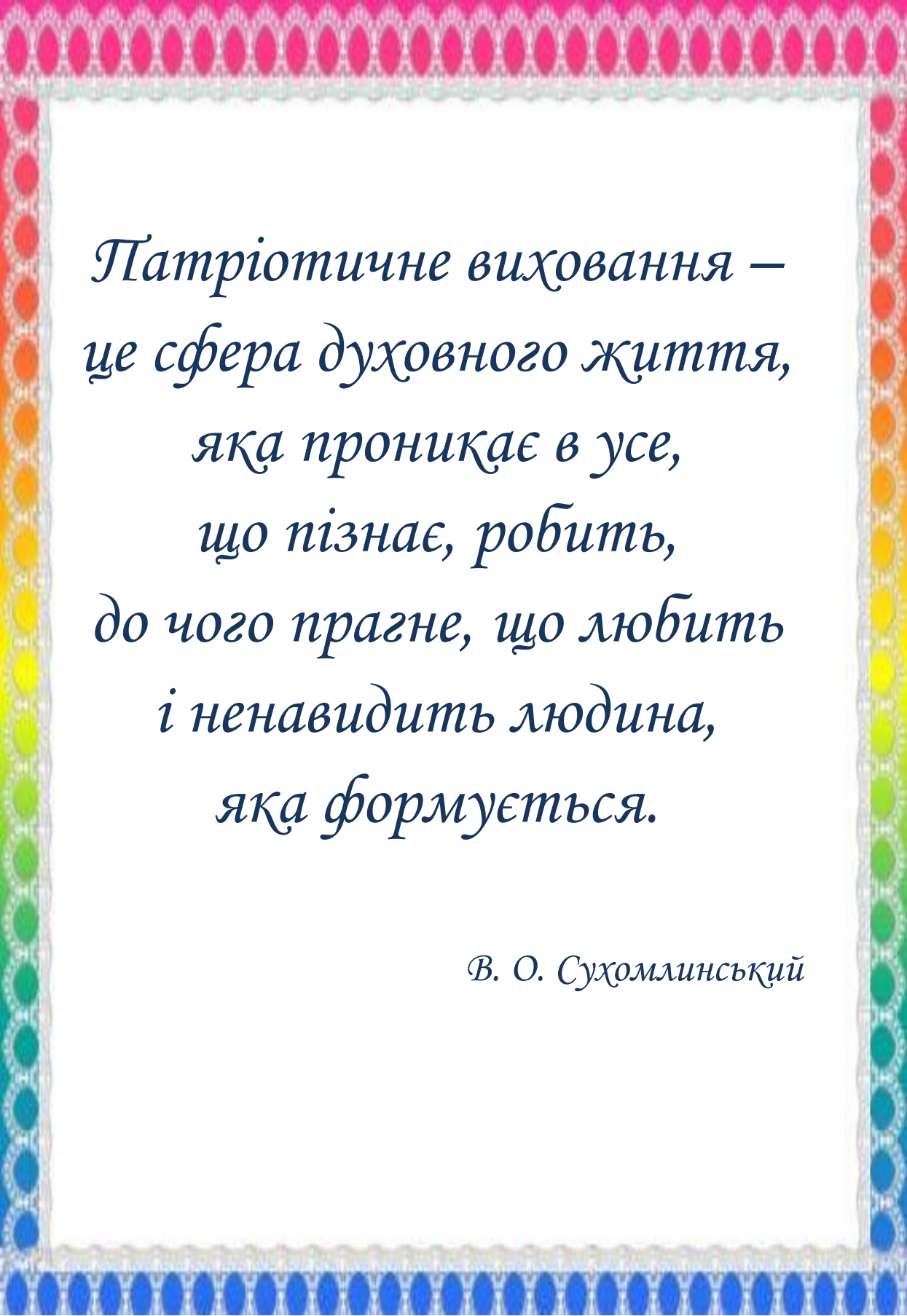
- створення максимально сприятливих умов для повноцінної взаємодії і взаємовпливу дорослого і дітей для розвитку національної свідомості.

- побудова системи взаємодії дошкільного закладу та батьківської громади з метою орієнтації патріотичного виховання в родині.

№ п/п	Зміст роботи	Дата проведення	Форма проведення	Відповідальний
Заняття I «Люблю тебе, моє рідне місто»				
1.	Теоретична частина: Виховання патріотизму, національної та етичної свідомості і громадянської позиції дітей у сучасних умовах	26.02.2015р.	Лекція	Каратаєва М.І., завідувач сектору дошкільної, початкової та спеціальної освіти ХОІППО
2.	Дошкільний заклад – осередок патріотизму		Виступ	Сопільник Б.В., завідувач ДНЗ № 2
3.	Формування духовно-		Презентація	Калинюк Є.М.,

	моральних якостей, патріотичної свідомості дошкільників у процесі світорозуміння на ідеях краєзнавчої роботи		досвіду Дьоміної Н.І.	головний спеціаліст управління освіти і науки
4.	Практична частина: «Стежинами рідного міста»		Організована діяльність з дітьми	Дьоміна Н.І., вихователь
5.	«Я люблю свій рідний край»		Виставка художніх дитячих робіт	Осадчук Л.О., вихователь- методист ДНЗ № 2
6.	«Виховуємо патріотів»		Виступ переможців конкурсу педагогічних проектів	Колектив ДНЗ № 8
Заняття II «Наших оберегів кольори»				
1.	Теоретична частина: Ефективність і результативність використання інноваційних методів і прийомів краєзнавчої роботи в ДНЗ	28.04.2015 р.	Лекція	Каратаєва М.І., завідувач сектору дошкільної, початкової та спеціальної освіти ХОШПО
2.	Порядок використання державної символіки в дошкільному закладі		Методичні рекомендації	Шевеленко Т.А., методист НМЦ
3.	Організація роботи консультаційного пункту пренатальної педагогіки «Взаємодія»		Експрес інформація	Сопільник Б.В., завідувач ДНЗ
4.	Практична частина: Інтегроване заняття «У вінку духовної краси»		Організована діяльність з дітьми	Дьоміна Н.І., вихователь
5.	«Рід. Родина. Україна»		Музична розвага	Сідлецька А.Г., музичний

				керівник
6.	Організація освітнього процесу патріотичної виховання в краєзнавчій роботі з родинами вихованців		Експрес інформація	Осадчук Л.О., вихователь-методист
7.	Фото-виставка «Квітни, мій краю, Подільська земля»		Виставка-спогад	Члени творчо-пошукової групи
Заняття III «Музейна педагогіка – джерело духовного та патріотичного розвитку дошкільника»				
1.	Теоретична частина: Патріотичне виховання засобами інтегрованої освітньої діяльності	03.12.2015р.	Доповідь	Каратаєва М.І., завідувач сектору дошкільної, початкової та спеціальної освіти ХОІППО
2.	Організація роботи міської асоціації молодих педагогів «Нове коло»		Презентація	Шевеленко Т.А., методист НМЦ
3.	Міні-музей в ДНЗ як дієвий засіб духовного виховання дошкільників		Експрес інформація	Сопільник Б.В., завідувач ДНЗ № 2
4.	Створення міні-музею крок за кроком		Майстер-клас	Дьоміна Н.І., вихователь
5.	Практична частина: Інтегроване заняття «Кольорові фантазії маленьких дизайнерів»		Організована діяльність з дітьми	Стаднік Л.С., вихователь
6.	Огляд міні-музеїв групових кімнат		Групові кімнати	Вихователі
7.	Флеш-моб «Єдина Україна»		Музична зала	Сідлецька А.Г., музичний керівник

*Патріотичне виховання –
це сфера духовного життя,
яка проникає в усе,
що пізнає, робить,
до чого прагне, що любить
і ненавидить людина,
яка формується.*

В. О. Сухомлинський

Формування духовно-моральних якостей, патріотичної свідомості дошкільників у процесі світорозуміння на ідеях краєзнавчої роботи

(з досвіду роботи Дьоміної Н.І.)

Мала Батьківщина. У кожної людини вона своя, але всім є тією дороговказною зіркою, яка впродовж усього життя визначає багато що, якщо не сказати – все. Край, де народився і виріс, де пролягають стежки дитинства, – саме це необхідно кожній людині.

Однією з форм вивчення рідного краю є краєзнавча робота. Краєзнавство – це своєрідна «батьківська скринька». Це – сукупність спадку, залишеного нам предками. Це – жива легенда і бабусині розповіді, звичай рідного краю і багатства надр, полів, лісів, трудові досягнення та ратні звершення батьків і дідів. Це – досвід господарського освоєння краю і його вікова культура. Це – саме той спадок, який повинні ми не тільки використовувати за призначенням у житті, а й берегти, як зіницю ока, розвиваючи і поширюючи його серед нащадків. Краєзнавство – це, перш за все, золотий запас нашої духовності. Це – скарб на століття, запорука нашого суверенітету в очах інших народів.

Актуальність патріотичного виховання дошкільнят полягає в тому, що останнім часом прищеплення почуття патріотизму набуває все більшого суспільного значення і стає завданням державної ваги. Державна програма «Патріотичне виховання громадян на 2011-2015рр.» Визначила основні шляхи патріотичного виховання, цілі і завдання, які спрямовані на «підтримку громадської і економічної стабільності, зміцнення єдності і дружби народів».

Всім відомий факт: формування особистості людини відбувається у дошкільному віці. Цей факт стосується і своєчасного формування у дошкільнят почуття патріотизму: любові і прихильності, відданості та

відповідальності, бажання трудитися на благо рідного краю, берегти і примножувати його багатство. Оскільки патріотизм виховувати потрібно з раннього дитинства, в дошкільному закладі ознайомлення з навколишнім світом здійснюється через традиції свого соціокультурного середовища – історико-культурні, національні, географічні, кліматичні особливості регіону.

Сьогодні існує розуміння того, що виховати свідомого громадянина й патріота означає сформувати в дитини комплекс певних знань і умінь, особистісних якостей і рис характеру. Зокрема, йдеться про: повагу до батьків, свого родоводу, традицій та історії рідного народу, усвідомлення своєї належності до нього як його представника, спадкоємця і наступника; працьовитість; високу художньо-естетичну культуру тощо; патріотичну самосвідомість та громадянську відповідальність, готовність працювати для розквіту Батьківщини, захищати її; поважати закони Української держави; досконале знання державної мови.

Звичайно, тут слід відзначити, що у повному обсязі ці якості ще не можуть бути сформованими у дитини дошкільного віку. Проте, створити фундамент, на основі якого можна буде вже зводити «будівлю» майбутнього громадянина-патріота не лише можливо, а й потрібно, особливо якщо врахувати всі переваги, що закладає дошкільний вік для результативного виховного процесу.

Патріотичні почуття дітей дошкільного віку засновуються на їх інтересі до найближчого оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села), які вони бачать щодня, вважають своїм, рідним, нерозривно пов'язаним з ними. Важливе значення для виховання патріотичних почуттів у дошкільників має приклад дорослих, оскільки вони значно раніше переймають певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання.

Відчуття Батьківщини починається з захоплення тим, що бачить перед собою малюк, чому він дивується і що викликає відгук у його душі ... І хоча

багато враження ще не усвідомлені їм глибоко, але, пропущені через дитяче сприйняття, вони відіграють величезну роль у становленні особистості патріота.

К.Д. Ушинський, В.Г. Белінський, Н.А. Добролюбов та інші вважали, що виховання в дитини громадянина своєї Батьківщини невіддільне від виховання в ньому гуманних почуттів – доброти, справедливості, уважного ставлення до сім'ї, до найближчих людей – матері, батька, бабусі, дідуся. Відчуття Батьківщини починається з захоплення тим, що бачить перед собою дитина, чому вона дивується і що викликає відгук у її душі... І хоча багато вражень ще не усвідомлені нею глибоко, але пропущені через дитяче серце, відіграють величезну роль у становленні особистості патріота.

М. Монтессорі зазначала, що «місцеві» риси поведінки людини є таємниче відображення того, що закарбувалося в роки дитинства. Вона вважала, що в словах «Я люблю свій край» немає нічого поверхневого або штучного, навпаки, вони відображають досить істотні людські якості.

На думку Н. Міщенка, вже «...з перших днів свого життя діти вбирають той національний соціальний дух, який формує в них типові особистісні риси і якості, властиві своєму, а не іншому народові». Очевидно, лише таким шляхом можливе долучення наступних поколінь українців до культурних традицій народу.

Пропоную вихователям своє бачення ознайомлення малюків з рідним краєм; містом; оселею; домівкою; стежиною, яка веде до ставу, озера; квіткою, яка щодня зустрічає дитину на цій стежині, тобто з найближчим рідним довкіллям. Спираючись на власний досвід та літературну спадщину творчих людей Кам'янця – Подільського виникла ідея створити методичний посібник «Формування духовно-моральних якостей, патріотичної свідомості дошкільників у процесі світорозуміння на ідеях краєзнавчої роботи».

Посібник побудований за регіональним принципом ознайомлення дітей з рідним краєм, який перегукується із загально-дидактичним принципом – від близького до далекого, від знайомого до незнайомого, і розкриває зміст освітньої діяльності з ознайомлення дітей дошкільного віку з рідним містом.

Увазі вихователя пропонуються тематичні блоки, які можуть інтегруватися з будь-яким етапом пізнання рідного міста; тематика та шляхи реалізації завдань для дітей усіх вікових груп; орієнтовні плани проведення екскурсій та цільових прогулянок по місту, протягом навчального року та в літній період; план заходів роботи з батьківською громадою та блок інформаційно-хрестоматійних матеріалів, що містить добірку літературно-художніх творів місцевих авторів.

Зміст методичного посібника реалізується на заняттях з усіх розділів основної програми розвитку, навчання та виховання дітей у дошкільному закладі. Тематика занять, що пропонується для відповідної вікової групи, є орієнтовною і рухомою. Вихователь має право доповнювати її та варіювати теми в межах вікових груп залежно від рівня розумового та мовленнєвого розвитку дітей.

У процесі виконання завдань з ознайомлення з рідним містом звертаємо особливу увагу на словникову роботу з дошкільниками. Дітям слід пояснити кожне слово, його походження, вимову, наголос. Тому раджу вихователям, добираючи матеріал, обов'язково складати тлумачні тематичні словники, звіривши їх із відповідними літературними словниками.

При ознайомленні дітей з рідним містом слід пам'ятати:

• ознайомлення повинно природно входити в цілісний розвивально-пізнавальний процес, який будується на основі форм активності дошкільника: фізичної, соціально-моральної, емоційно-ціннісної, пізнавальної, мовленнєвої, художньо-естетичної та креативної;

- *введення краєзнавчого матеріалу здійснювати з врахуванням принципу поступового переходу від більш близького дитині, до менш близького — культурно-історичних фактів;*

- *формування особистого відношення до фактів, подій в житті міста, активне залучення дітей до соціальної дійсності, підвищення особистісної значимості для них того, що відбувається навколо;*

- *налагодження діалогу з культурною спадщиною минулого і сучасного;*

- *самостійний вибір тієї чи іншої діяльності, у якій діти хотіли б відобразити свої почуття, уявлення про побачене і почуте (творча гра, складання розповідей, загадок, виготовлення іграшок, створення мультимедійних посібників, складання колажу, проведення екскурсій, діяльність щодо благоустрою міста, охорона природи);*

- *залучення дітей до участі в міських святах, знайомство з жителями міста — носіями соціокультурних традицій;*

- *свідомий вибір методів ознайомлення дітей з рідним містом; створення розвивального середовища в групі, яке б сприяло розвитку особистості дитини на основі народної культури;*

- *організація роботи з батьками під девізом «Знання і любов до міста – дітям».*

Ознайомлюючи дошкільників з рідним містом слід враховувати принципи:

- *гуманізації виховного процесу;*
- *системності;*
- *комплексності, інтегрованості;*
- *наступності та неперервності.*

Практика показує, що найважче в роботі щодо ознайомлення дітей з рідним містом дається складання розповідей. Тому завжди пам'ятаємо, що необхідно:

- *супроводжувати розповідь наочними посібниками та ІКТ: фото, репродукціями, схемами, малюнками, фільми;*
- *звертатись до дітей з питаннями в ході розповіді, щоб активізувати їх увагу, викликати бажання про щось дізнатись самотійно;*
- *не називати дат: вони ускладнюють сприйняття матеріалу;*
- *використовувати доступну дітям лексику.*

Інтегровану діяльність слід проводити 1-2 рази в місяць. Кожний момент ознайомлення з рідним містом використовувати для виховання поваги до людини-трудівника, захисника міста, почесного громадянина. Мету, яку ставимо перед дітьми щодо залучення їх до життя міста, його історії, культури, природи, найбільш ефективно вирішується під час інтегрованої діяльності.

Починаючи з четвертого року життя, кругозір дитини розширюється та розвиваються пізнавальні інтереси. Оскільки навколишнє середовище є основним джерелом інформації у цьому віці, то раціональне використання режимних і цільових прогулянок дає належну інформацію, збільшує, уточнює і впорядковує уявлення дітей про об'єкти рідного міста, насамперед мікрорайону, де знаходиться садок та рідна домівка. Гуляючи рідною вулицею слід звернути увагу на те, чому вулиця так називається, які магазини, навчальні заклади та інші об'єкти на ній знаходяться. У розповідях доцільно використовувати яскраві порівняння і конкретні приклади, образність мовлення та художнє слово.

Для розширення дитячих уявлень про місто слід добирати прості за змістом та доступні за формою твори, бажано місцевих авторів. Діти

вивчають напам'ять вірші, переймаються інтонацією і виразністю текстів. Дозвілля може включати розігрування забавлянок, зміст яких має краєзнавчо-природничий характер.

На п'ятому році життя обсяг інтересів у дітей значно зростає. Перелік тем для роботи з дітьми включає знання про назву рідного міста, свого краю, свою родину, Батьківщину в цілому.

Формування уявлень про рідний край покладається на вміння вихователя організувати спостереження, спираючись на попередньо набуті знання. Вибір змісту спостереження визначається загальною тематикою пізнання рідного краю на певний період часу.

У середній групі дітям доступні уявлення про зміст та обов'язки професій їхніх батьків, знайомих, рідних. При ознайомленні доцільно використовувати фольклор і авторські твори, в яких є змістовний матеріал для ознайомлення дітей з краєзнавством.

Краєзнавчу роботу у середній групі найкраще проводити за допомогою інтегрованого виду діяльності, де, крім опорного краєзнавчого матеріалу, вихователь планує ще декілька видів завдань, які можуть передбачити знання дітьми народної творчості, літературних творів, народних промислів, календарно-обрядових свят.

Ознайомлення з містом дітей 6-го року життя набуває особливого змісту і варіантності. Краєзнавчі уявлення наповнюються не лише природничим аспектом, а й історичним та географічним, що має надзвичайно важливе значення як для розумового, так і для морального виховання.

Знайомство дітей з рідним містом слід розширювати збільшуючи не лише обсяг інформації, а й її тематичну спрямованість. Ознайомлення слід починати з пояснення назви (етимології слова) і тих символічних знаків, які історично в ній закладені. Так, обов'язковими атрибутами міста як населеного пункту в традиціях минулого були герб і прапор. Кожен з них мав

своє глибоко символічне і традиційне значення. Дітей слід ознайомити з гербом міста. Ознайомлюючи з вулицями і майданами населеного пункту, вихователь поглиблює уявлення дітей про людей, чиїми іменами вони названі. Обов'язковими атрибутами вулиць і майданів є пам'ятники, меморіальні комплекси. Діти мають дізнатися про заслуги відомих людей у такому обсязі, щоб зрозуміти, чим вони видатні перед містом.

Найцікавішими задумами щодо пізнання дітьми краєзнавчої роботи засобами патріотичного виховання є створення мультимедійних навчально-ігрових посібників для дітей дошкільного віку. Основна мета яких — формування вміння мислити самостійно, творчо; зосереджувати, розподіляти та переключати увагу; запам'ятовувати та відтворювати; знаходити нестандартні рішення тощо.

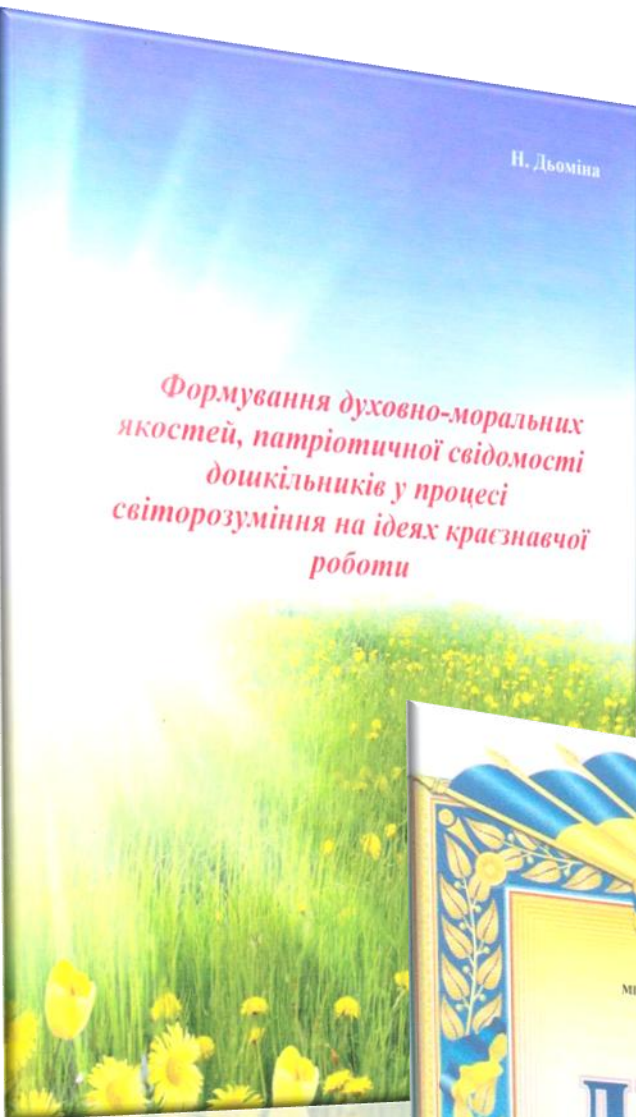
Готуючись до роботи з дітьми над текстами авторських творів про місто та його об'єкти, вихователь має забезпечити не лише розуміння висловів, назв, імен, необхідно значну увагу приділити аналізу етимології слова на доступних прикладах.

Ефективність морально-патріотичного виховання досягається тоді, коли педагогічна діяльність характеризується цілісністю і включає відбір краєзнавчого змісту в відповідності з метою розвитку дитини, її віковим особливостям та інтересам; збагачення розвивального середовища матеріалами про рідне місто (дидактичні ігри, посібники, предмети мистецтва, продукти дитячої творчості та інше), узгодженість тематики занять по ознайомленню з рідним містом з тематикою інших занять, з іграми дітей. Створення умов для самостійної та спільної з дорослими роботи з краєзнавчим матеріалом, забезпечення соціально-емоційного благополуччя дитини, діагностика змін в її розвитку.

Н. Дьоміна

*Формування духовно-моральних
якостей, патріотичної свідомості
дошкільників у процесі
світорозуміння на ідеях краєзнавчої
роботи*

Засідання І

***«Люблю тебе, моє рідне
місто»***

26.02.2015р.

«Дошкільнята гостям раді»

*Виготовлення
сувеніра в «Арт-студії»*

Теоретична частина

Дата проведення: 26 лютого 2015 року

Місце проведення: дошкільний навчальний заклад №2

Початок роботи: 10.00

№ н\н	Форма та зміст роботи	Час проведення	Місце проведе НІШ	Відпові дальний
I.	Вітальне слово учасникам обласної авторської майстерні	10.00	Музична зала	Старченко С.В. начальник управління освіти і науки
	Презентація дошкільного навчального закладу	10.10	Музична зала	Сопільник Б.В., завідувач ДНЗ
	Формування духовно-моральних якостей, патріотичної свідомості дошкільників у процесі світорозуміння на ідеях красзнавчої роботи на ідеях красзнавчої роботи	10.25	Музична зала	Калинюк Є.М. головний спеціаліст управління освіти і науки
II.	Організована навчально-пізнавальна діяльність дітей			
	Інтегроване заняття «Стежинами рідного міста»	10.30	Група «Веселка»	Дьоміна Н.І., вихователь
III.	Теоретична частина			
	Виховання патріотизму, національної та етичної свідомості і громадянської позиції дітей у сучасних умовах (доповідь)	11.00	Музична зала	Каратаєва М.І., завідувач сектору дошкільної, початкової та спеціальної освіти ХОППО
	Виступ переможців конкурсу педагогічних проєктів	11.25	Музична зала	ДНЗ міста
IV.	Підведення підсумків роботи авторської майстерні	12.00	Музична зала	Шевеленко Т.А., методист дошкільної освіти

Формування духовно-моральних якостей, патріотичної свідомості у дітей дошкільного віку на ідеях краєзнавчої роботи

*Калинюк Євгенія Миколаївна,
головний спеціаліст з охорони дитинства управління
освіти і науки Кам'янець – Подільської міської ради*

Сучасні концепції національного виховання наголошують на важливості національної спрямованості освіти, її органічної єдності з національною історією і традиціями, на збереженні та збагаченні культури українського народу. В законі України «Про дошкільну освіту» зазначено, що одним із найважливіших завдань сучасної дошкільної освіти є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля.

Дошкільне виховання є вихідною ланкою в системі безперервної освіти, становленні та розвитку особистості. Особливий інтерес становить використання мультисенсорного підходу. Дієвими є довготривалі проекти, що структурно та змістовно складаються з ряду різноманітних українознавчих міні-проектів, різної тривалості. Завдяки цьому навчально-виховний процес, спрямований на виховання патріота, не розпадається на окремі розділи, а становить чітку низку цілеспрямованих і взаємопов'язаних міні-проектів.

Зазвичай, педагоги передусім приділяють увагу засвоєнню дошкільниками знань про Україну. Але ці знання, на жаль, не зачіпають почуттів дітей, не сприяють прояву їхніх емоцій, а отже, не стають підґрунтям для формування цінностей. Знання й уявлення про Україну існують відокремлено від почуттєвої сфери дитини. Організація освітнього

процесу, спрямованого на формування патріотичних почуттів дітей дошкільного віку на основі мультисенсорного підходу, дозволяє малюкам не просто формально засвоювати знання-штампи, що існують у голові як готові відповіді на запитання, а пропускати їх крізь серце, формувати їхню чітку людську, громадянську, національну життєву позицію. Бо ж діти, як губка, вбирають все, що бачать, чують, сприймають на нюх та дотик, обговорюють та аналізують, творчо втілюють набутий досвід.

Таким чином організована робота передбачає, що дитина та її оченята повинні кохатися в національних кольорах та орнаментах, дитяча уява має формуватися на основі рідного фольклору, національних традицій регіону, оповідань, легенд, пісні. Це сприятиме вихованню патріота, громадянина української держави, насичення пізнавального процесу емоційними переживаннями, збагачення його світлими, простими і приємними для дітей образами надзвичайно важлива нині, коли наша країна переживає не найкращі часи.

Реалізовувати проект можливо за такими тематичними напрямками:

- «Я і Україна»;
- «Секрети бабусиної скрині»;
- «Українська оселя»;
- «Смакота по-українськи»;
- «Подільські перлини для маленької дитини»;
- «Народні ігри й іграшки»;
- «Віночок українських свят»;
- «Сива давнина та сьогодні рідного краю»;
- «Край майстрів»;
- «У звичаях, традиціях народу ти душу України пізнавай»;
- «Без минулого немає майбутнього».

Слід звернути увагу дітей на розмаїття народної творчості: різьбярство, лозоплетіння, гончарство, музика, література, вишивання, писанкарство, живопис — це далеко не повний перелік ремесел, якими споконвіку славився український народ. За допомогою народних ігор та іграшок діти опановують перші елементи грамотності, ознайомлюються з фольклором, розвивають математичні здібності, тобто навчаються, граючись. А хіба це не найефективніший метод навчання? А головне — такі ігри й іграшки! сприяють утвердженню національної самобутності й менталітету маленького українця.

Значну увагу слід приділити календарній обрядовості. Залучення дітей до створення власного святкового календаря, підготовки і відзначання різних свят пробуджує в них любов до рідної землі, повагу до людей праці, формує вміння плідно працювати, шанувати історію та збагачувати культуру свого народу. Участь дошкільників у народних святах (Масляна, Івана Купала, Свято врожаю тощо) сприятиме тому, що вони глибше відчуватимуть нерозривність із рідною природою, намагатимуться власною працею примножувати багатства свого краю, прагнутимуть зберігати та розвивати трудові та святкові традиції. Не залишили поза увагою й ознайомлення дошкільників із державними святами, як-от: День Конституції, День Незалежності тощо, в ігровій формі пояснюючи їх значення в історії нашої держави.

Використання мультисенсорного підходу під час розкриття вищезначених тем не обмежує педагога у виборі та використанні форм, методів та прийомів організації навчально-виховної діяльності дошкільнят, активізації їх пізнавальної діяльності, а навпаки стимулює вихователя до пошуку ефективних, цікавих, дієвих способів реалізації та досягнення мети даного проекту.

Визначальна роль у реалізації патріотичного виховання на основі краєзнавчої роботи належить батькам. Завдання родин вихованців полягає не

так у забезпеченні поінформованості дошкільників, як у вихованні їхнього ціннісного ставлення до свого роду, рідного міста, країни. Спільна пошукова, творча художньо-продуктивна діяльність дорослих і дітей країнознавчого змісту сприятиме засвоєнню знань про Україну як свою Батьківщину та формуванню основ громадянськості та патріотизму. Познайомившись з багатством культурної спадщини українського народу, проаналізувавши вклад видатних українців в становлення та розвиток своєї країни та оцінивши свої здібності й таланти, діти відчують себе невід'ємною частинкою України, а водночас і єдність усього українського народу.

Отже, кожен міні-проект вносить свої краплинки патріотизму, духовності, а постійність, системність та комплексність їх реалізації дозволяє краплинкам злитися і утворити потужний потік патріотизму та духовності, спрямований до дитячих душ. Дитяча душа – це не сутінки, а світло - яскраве, чисте і дуже красиве. І ми - дорослі - покликані робити все для того, щоб воно наповнювало щастям все наше життя, спонукало до розквіту нашої країни. Адже наша країна – це не лише матеріальне довкілля, це передусім ми самі – її громадяни. Хочеться вірити, що наше свідоме відчуття своєї приналежності до України, щире спільне бажання бачити її сильною, мирною та щасливою допоможе здолати будь-які негаразди.

Дошкільний заклад – осередок патріотизму

Сопільник Б.В.,
завідувач ДНЗ №2

Виховати дитину – велике мистецтво, а виховати дитину патріота, прищепити їй любов до рідного краю безперервна робота серця, розуму і волі батьків.

Як зберегти, примножити і збагатити виховний потенціал родини? – Відповідь на це запитання колектив дошкільного закладу почав шукати ще з 2009 року. З цією метою спрямували свою роботу **на розроблення інноваційної стратегії і тактики взаємодії з батьками мікрорайону Смірнова для розвитку їх креативного потенціалу.** *Саме система роботи протягом 5-х років уже на сьогоднішній день дає свої позитивні результати.*

У пошуках шляхів модернізації змісту співпраці з родинами було передбачено створення інформаційно-ресурсного центру, керівним органом якого стала координаційна рада. До складу ради входять: педагоги, батьки, практичний психолог, вчитель-логопед, вчителі початкових класів ЗОШ №10, лікар, медична сестра, представники громадськості депутати міської ради, священник.

Координаційною радою центру розроблено стратегічний план за тематичними блоками:

1. **Блок моніторингових досліджень в соціумі.**
2. **Рекламний блок.**
3. **Нормативно-правовий блок.**
4. **Блок інтерактивних форм роботи з батьками (патріотичне виховання).**
5. **Творчі лабораторії.**

1.Відповідно блок моніторингових досліджень.

а) Передбачає доскональне вивчення запитів батьків щодо рівня дошкільної освіти її значимості в системі освітнього процесу, а соціологічне обстеження з визначення соціального статусу і мікроклімату сімей через анкетування, тестування, інтерв'ювання, методу соціометрії в рамках сім'ї що надає можливість спрямувати роботу дошкільного закладу в потрібне русло.

б) Проведено моніторинг з вивчення потреб і запитів сімей щодо дошкільної освіти, як початкової ланки освітнього процесу, визначено потреби у додаткових освітніх послугах.

в) Налагоджено співпрацю з ЖЕКом, дитячою поліклінікою, жіночою консультацією, дитячою школою мистецтв для створення банку даних про освітній потенціал сімей мікрорайону педагогічної дії.

2. **Рекламний блок** створює презентативний імідж дошкільного навчального закладу через наочно – друковану продукцію: листівки, буклети, візитки, відеоролики на інтернет-сайті дошкільного закладу; співпраця з засобами масової інформації (статті в газетах «Голос України», Край Кам'янецький); реклама вже діючої «Школи сприяння здоров'ю – школи гармонії, радості, бадьорості», візиткою інформаційно-ресурсного центру є випуск своєї газети «Гномикова скринька», яка стала регулярним

поквартальним виданням протягом цих років. Всі ці засоби сприяють популяризації роботи дошкільного закладу і його інформаційно-ресурсного центру.

3. Нормативно-правовий блок передбачає створення в ресурсному центрі картотеку нормативно –законодавчих і правових актів щодо забезпечення дошкільною освітою, охорони дитинства з подальшим ознайомленням з їх змістом батьків. Адже знання і розуміння значення нормативно-законодавчих та правових актів дає можливість вільно почувати себе у вирі численних вимог суспільного життя.

4.Інтерактивні форми роботи з батьками. За результатами моніторингових досліджень і створення банку даних, координаційна рада інформаційно-ресурсного центру планує роботу з батьками у трьох напрямках:

- робота з майбутніми батьками (співпраця з жіночою консультацією);
- робота з батьками діти яких, ще не відвідують дитячий садок (співпраця з дитячою поліклінікою);
- робота з батьками, діти яких відвідують навчальний заклад.

Для співпраці з батьками кожного рівня складаємо окремий план, де плануємо цікаві традиційні та нетрадиційні форми роботи.

Зокрема, в роботі з молодими сім'ями, які чекають дитину **відкрито пункт пренатальної педагогіки «Взаємодія»**, де молоді майбутні батьки одержують допомогу педагогів і медиків щодо превентивного виховання дитини і налаштування на позитивну і бажану зустріч з «лелекою».

Робота з батьками, діти яких не відвідують дитсадок, тобто, від народження до двох років, планується під девізом: **«Працюємо сьогодні, щоб було краще завтра!»**

З появою в сім'ї маленького «принца» або «принцеси», одночасно виникають запитання, мрії, думки, бажання; що корисно – а що шкідливо, коли прививати культурно-гігієнічні навички, що читати малюку, як буде вести себе дитина в соціумі, чи буде вона гідним патріотом, чи любитиме рідний край на всі ці запитання батьки одержують відповідь у **школі адаптації «Колобок»**.

Робота з батьками, діти яких відвідують дошкільний навчальний заклад **під гаслом «Філософія дошкільного дитинства»** займає значну частину нашої роботи.

Активно діюча система буккросингу допомагає батькам самостійно знаходити цікаву і цінну інформацію щодо виховання.

Свої відгуки і побажання від прочитаної книги батьки залишають на спеціальних стікерах, щоб потім обмінятися враженнями від прочитаного чи просто знайти нових друзів за інтересами.

Стікери – це закладки, з зображенням книжки з ніжками, що біжить.

Поличку буккросингу встановлено у магазині «Мрія», «Любава» і в поштовому відділенні №5, планується встановити у гіпермаркеті «Епіцентр».

Якщо де-небудь у парку, на підвіконні, на поличці ви знайдете, здавалося б, загублену книжку, - не втрачайте нагоди взяти її собі. Можливо, розгорнувши її, ви прочитаєте на стікерах, щось на зразок «Любий друже, ти знайшов незвичну книжку!» - це частина всесвітньої бібліотеки «Буккросинг».

Однією з дієвих форм роботи з батьками є засідання Малої академії українознавства, яку веде мама, Філатова Аліса Віталіївна, аспірантка Національного Державного Університету українознавства, що досліджує народні звичаї і традиції, вивчає символіку народної вишивки. На останньому засіданні Малої академії українознавства, одночасно з цікавою і змістовною розповіддю Аліси Віталіївни, батьки змогли відвідати виставку розпродаж українського одягу, вишитому на екологічно чистому домотканому і лляному полотні, в узорі яких майстрині нашого міста вклали свою душу, любов, серце і подільські символи. А дефіле з колекції дитячого одягу батьки зустріли бурними оплесками.

День самоврядування – коли батьки на короткий час можуть випробувати себе у ролі педагога чи помічника педагога, керівником театралізованого дійства чи організатором цікавої гри, така форма роботи забезпечує здійснення переходу до принципово нових форм стосунків, що робить педагогічний процес більш вільним, гнучким, диференційованим, гуманізує взаємини між педагогами і батьками, між дітьми, створює такі

умови, щоб у всіх учасників освітнього процесу, зокрема батьків, виникла особиста готовність відкрити себе самого в будь-якій діяльності.

Залучення ресурсів до роботи в нашому Центрі – один з головних напрямів. Людські, інформаційні, відео – ресурси, матеріально – технічні і фінансові ресурси допомагають в реалізації основної мети – інтеграція виховних потенціалів дошкільного закладу, сім'ї, громадськості і створення ефективно – діючої системи роботи з батьками мікрорайону педагогічної дії. З цією метою створено благодійний фонд «Майбуття», результативною є спонсорська допомога.

Працюючи на перспективу плануємо використати фандрайзинг – один з сучасних видів фінансових ресурсів, який дає можливість співпрацювати і здійснювати навчальні поїздки з метою ознайомлення з досвідом роботи Центрів для батьків в інших містах і країнах, готувати матеріали для друкованої продукції, а також придбання сучасних електронних підручників «букрідерів», які працюють за принципом електронних чорнил. Ємкість підручника дозволяє закачати туди понад 10 тисяч електронних книг, з яких батьки зможуть черпати необхідну, корисну інформацію.

Для того, щоб підготувати себе психологічно для здійснення фандрайзингової діяльності, треба пам'ятати кілька постулатів. Фандрайзинг не може існувати без таких життєво важливих для установи елементів діяльності, як стратегічного і поточного планування, зв'язків з громадськістю, активного залучення добровольців тощо.

5. **Блок творчих лабораторій** переслідує мету розвитку креативного потенціалу батьків.

У дошкільному закладі діє кулінарний клуб – «Феєрія смаків»

Модною течією в кулінарії є карвінг, який започаткували зовсім нещодавно. Карвінг – це фігурне різання по овочах і фруктах, яке зараз

широко використовують при оформленні блюд. Саме в оздобленні, оформленні кулінарних шедеврів вправляються батьки зібравшись у дружньому колі своїх однодумців у клубі «Феєрія смаків», який організувала Сербалюк Світлана.

Працює творча майстерня по квілінгу «Веселковий серпантин»

Квілінг – мистецтво скручування довгих та вузьких смужок паперу. Орнаменти, оздоблені з маленьких паперових «баранців», результат кропіткої, майже ювелірної роботи батьків, які використовуються для оформлення інтер'єру дошкільної установи. Керівник майстерні Білоус Тетяна Юріївна дає можливість батькам навчитися створювати різноманітні композиції, а разом з тим долучитися до творчої скарбнички нашого закладу.

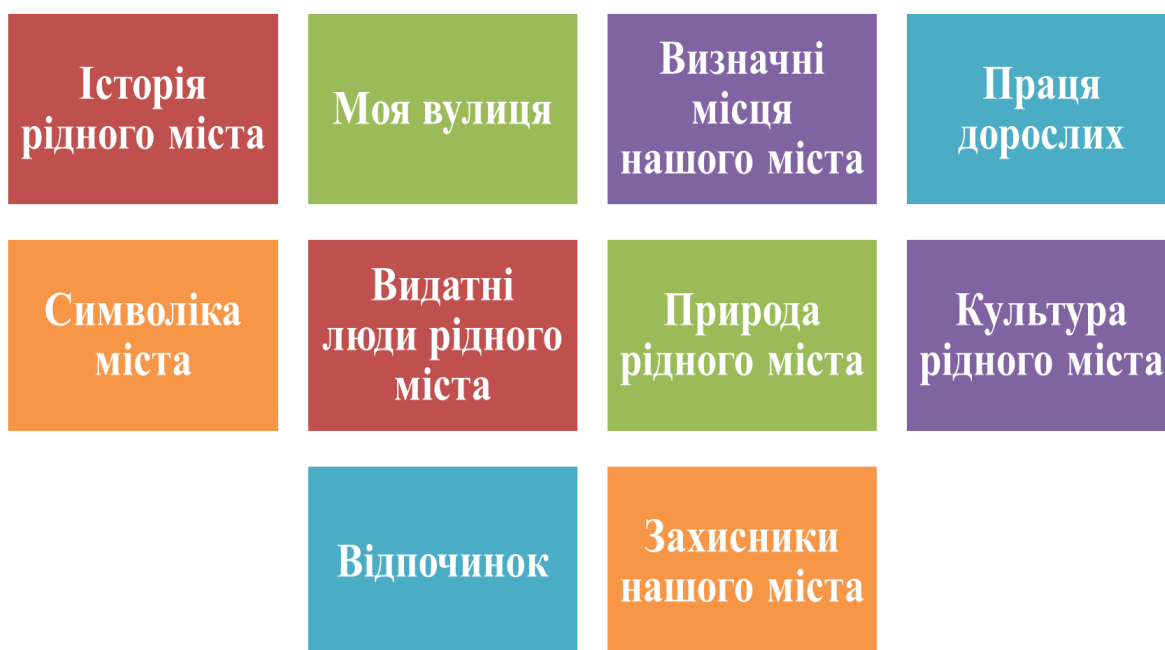

Щоб не втратити своєї духовності, щоб не відступити від звичаїв і традицій свого народу створено гурток «Батьківські посиденьки». Тут батьки знайомляться із звичаями та традиціями українського народу про традиційний одяг наших предків та їх спосіб життя, поглиблюють знання про українську народну іграшку, таким чином передають у спадок надбання минулого нашого народу.

Виховання патріотичних почуттів на ґрунті краєзнавчої роботи складає основу діяльності вихователя Дьоміної Н.І., керівника студії «Стежками рідного міста». Ознайомлення дітей з рідним містом є родзинкою, навколо якої інтегруються різні види дитячої діяльності. Робота здійснюється за тематичними блоками:

А аналізуючи роботу, ми можемо впевнено стверджувати, що нашому педагогічному колективу вдалося подолати стереотипи у ставленні батьків до дошкільної освіти, привернути увагу до такого важливого аспекту особистісного розвитку дитини, її здатність гармонійно адаптуватися до нових умов життя, основою якої є компетентність у різних сферах життєдіяльності. Показником результативної та успішної взаємодії батьків і педагогів можна вважати наявність у нашому дошкільному закладі доброзичливої атмосфери, довірчих стосунків між педагогами і батьками, зорієнтованість батьків на виховання дітей патріотів своєї Батьківщини, культурних, освічених людей, які гідно представлятимуть свою державу у всесвітній спільноті.

Стежками рідного міста

план-конспект

заняття для дітей старшого дошкільного віку

Дьоміна Н. І.,
вихователь ДНЗ №2

Мета: виховувати почуття патріотизму, національної свідомості, людяності, гордості за рідне місто, його людей. Розвивати вміння логічно, граматично правильно висловлювати свої думки; вміти розповідати легенду та фантазувати; бажання цікавитись історією рідного міста, краю, видатними місцями, походженням назв.. Розвивати цікавість до виконання завдань естетичного характеру. Узагальнити та розширювати знання дошкільнят про місто, в якому вони живуть, його історичне минуле та сьогодення. Формувати поняття про виникнення міста та його символіку. Закріпити назву рідного міста, його вулиці. Викликати емоційний відгук на почуті художні твори, перегляд відео, слайдів з краєвидами міста.

Матеріали та обладнання: слайди, уривок з документального фільму, ноутбук, гіпсові заготовки, фарби, пензлі, рушник, глечики, вишиванки, сувеніри, портрети, фото Кам'янця – Подільського, рюкзак, бінокль, фотоапарат, дидактична гра «З'єднай цифри».

Організована діяльність

*Звучить мелодія пісні «Поділля! Поділля!» на її фоні вихователь читає
«Красо України, Поділля!»*

Розкинулось мило недбало!

Здається що зроду недоля,

Що горе тебе не знавало

Мальовнича земля Подільська з самої сивої давнини.

Хлібом-сіллю для друзів привітна, славна родом наших дідів.

Дитина: Одна батьківщина і двох не буває

Місця де родилися завжди святі.

Вихователь: А народились ми з вами, малята, в чудовому красивому багатому своєю природою та традиціями країні.

- Як називається наш край?

- Поділля.

- Ми з вами живемо на Поділлі, то ми хто? *(Подоляни)*

Вихователь: Сьогодні вам пропоную здійснити мандрівку одним із найстаріших міст нашого подільського краю. Погляньмо на екран, можливо ви здогадаєтесь куди саме ми сьогодні відправимось.

Перегляд уривку з документального фільму про Кам'янець – Подільський.

- Як саме ви здогадались, що ми подорожуватимемо Кам'янець – Подільським. *(впізнали знайомі місця історичні пам'ятки)*

Вихователь: А ви хочете дізнатися як же з'явилося таке чудове місто? *(Легенда)*

- **Вихователь:** Для мене Кам'янець – Подільський є перлиною подільського краю а для вас?

Дитина :

- Для мене Кам'янець – Подільський є рідною домівкою.

- Для мене – батьківщиною.

- Для мене – рідним містом.

Вихователь: А що ви ще знаєте про наше древнє місто?

Діти:

- У Кам'янці – Подільському протікає річка Смотрич.

- У Кам'янці – Подільському є фортеця .

- У Кам'янець – Подільський має свій герб і прапор.

Розгляд герба.

Герб Кам'янця - Подільського – блакитний щит на якому зображено золоте сонце, що має 16 променів . А прапор прямокутне полотнище блакитного кольору теж із зображенням сонечка.

- Що символізує сонце. (*Сонце - це символ родючості*),

- А блакитний колір. (*Колір неба*).

Вихователь: Як багато цікавого ви знаєте про Кам'янець. Отож не будемо баритися та відправимось у подорож, щоб дізнатись ще більше.

- Для того щоб відправитись потрібно зібрати валізу. Підійдіть до столу та візьміть з собою необхідні речі. *Діти беруть річ та пояснюють для чого вона потрібна у подорожі кладуть до рюкзака: бінокль-розглядати об'єкти окуляри – щоб легше дивитись на сонці, фотоапарат, ліхтарик, бутерброди, компас)*

- А на чому ж можна подорожувати Кам'янцем – Подільським?

(на машині, на автобусі, на таксі)

- А на чому ми будемо дізнаємось виконавши завдання...

Дидактична гра «З'єднай цифри»

(У кожної дитини картка, з'єднавши цифри вона отримує елемент повітряної кулі потім складаємо зображення на килимку утворивши одну велику кулю)

- Отже, запрошую вас у політ.

Психогімнастика

Летимо. Над нами голубе небо, під нами казкові краєвиди древнього Кам'янця. Його вулиці із своєю прадавньою історією. ми пролітаємо над каньйоном річки Смотрич, над Новопланівським мостом чудовими парками та скверами. *(на екрані фото тих об'єктів про які йде мова.)* І приземляємось у Старому місті на площі. Ця Площа має назву Троїцька. Її так назвали тому що тут знаходиться церква святої Трійці – одна з найдавніших церков нашого міста.

Вихователь: Погляньте тут хтось сидить (*Підходимо до художника-портретиста*)

- Доброго дня. Розкажіть нам будь-ласка, хто ви та чим займаєтесь?

Художник: Доброго дня, діти. Я – художник – портретист. Малюю портрети. Кожен охочий може підійти до мене та замовити намалювати свій портрет. Погляньте скільки портретів у мене вже готові. Подивіться уважно, можливо ви когось впізнаєте?

(*діти впізнають портрети*)

- Я впізнав портрет Л. Українки – це письменниця в честь якої названо одну із вулиць у нашому місті.

- Я впізнав портрет Смирнова – це людина в честь якої названо мікрорайон де я живу.

- Я впізнав Т. Шевченка – у Кам'янці є пам'ятник Т. Шевченку.

- Я впізнала портрет Черняхівського на вулиці з його ім'ям розташований наш садок.

Художник: дійсно люди котрих ви назвали, колись відвідували наше місто, та залишили про себе пам'ять. Я знаю що ви маленькі краєзнавці, і цікавитесь історією свого міста. Тому роблю вам подарунок: Дарую портрети відомих людей, щоб ви могли у вільний час ще більше про них дізнатись.

Вихователь: Дійсно, більшість вулиць Кам'янця – Подільського названі в честь відомих людей котрі в певний час тут побували і працювали. Давайте зберемо портрети цих відомих людей до одного альбому , а потім детальніше ознайомимось з кожним із них.

Вихователь: А самі заглянемо до літературної Кав'ярні. Там збираються творчі люди читають свої вірші, співають пісні. Тут організовано виставку збірок творчих людей Кам'янця – Подільського. (*огляд літератури*)

А ми з вами теж знаємо вірш про Кам'янець – Подільський місцевої поетеси Клавдії Грубляк.

Я вийду в ранок вересневий,
Коли мій Кам'янець ще спить
Стоять замріяні дерева
І тихо листя шелестить.
Я пригорнусь плечем до вежі,
- Тут і початок, і кінець,
Тому люблю тебе безмежно
Мій Кам'янець, мій Кам'янець .
Летять над Кам'янцем лелеки
Палають золотом сади
З доріг вертаючись далеких
Лечу окрилений сюди.
Крізь осінь я іду барвисту
Крокую полем навпростець
Нема такого в світі міста
Як Кам'янець, як Кам'янець

Пісня «Рідне місто» (слова вихователя Дьоміної Н.І.).

Вихователь: А ще я пропоную вам відвідати «Арт-студію». Там ви зможете власноруч виготовити сувенір на згадку.

(Розгляд сувенірів, повідомлення про те що ці сувеніри виготовлені власноруч руками місцевих майстрів... запропонувати дітям спробувати себе у ролі такого майстра та виготовити сувенір).

(Розмальовування магніта, оздоблення конверта).

Вихователь: діти кожен майстер на своїй роботі ставить автограф, тобто підпис. На конверті напишемо своє ім'я.

- Ось і закінчилась наша подорож. Закриємо очі уявимо себе на повітряній кулі, і повернемося до садочка . (музика)

Вихователь: - Діти, сьогодні до нас завітало багато гостей, давайте ми їм на згаду подаруємо наші сувеніри.

Пісня «Щастя вам».

Тема номера:

*«Заніс рідний вітер у серце зернину,
І чисте колосся з душі проросло»*

Гномикова скринька

Видання дошкільного навчального закладу №2 «Гномик»
м. Кам'янець-Подільський

У цьому номері:

- ✓ Народне свято
Стрігання
- ✓ Знайомий
незнайомець, його
величність Кам'янець-
Подільський
- ✓ «Кобзар у
Кам'янці»
- ✓ Візитка нашого
міста

«Прийшла Громиця – скидай рукавиці!»

Пятнадцятого лютого – свято Стрігання в народі «Стрігання», «Громиця», «Зимобор», яке відзначають через 40 днів після Різдва Христового. На Стрігання, за народними уявленнями, зима іде туди, де було літо, а літо – де була зима. Дорогою вони зустрічаються і говорять між собою:

- *Боже, помози тобі, зимо! - каже літо.*

- *Дай, Боже, здоров'я! - відповідає зима.*

- *Бач, зимо, - дорікає літо, - що я наробило і напрацювало, ти поїла і попила!*

Люди здавна вірили, що на Стрігання Зиму веде попід руки старий дід Мороз, а вона зігнулася, трясеться і ледве йде. Кожух на бабі Зимі полатаний, чоботи подерті, а в хустці на голові миші діри

погризли, і з тих дір сиве волосся стирчить. В руках Зима несе надшерблений кошик з льодом, а через плечі у неї - порожнішня торба. Крім того, цікавим був не лише образ зими, а сама зустріч в лігмі: при зустрічі стара Зима і молоде Літо сперечаються між собою - кому йти, а кому вертатися? Якщо до вечора стане тепліше - Літо пересперечало Зимі, а якщо холодніше - Зима

В цей день в церквах України святити воду та свічі Посвячені на Стрігання свічки звалися «громичними», бо їх запалювали і ставили перед образами під час грози, щоб оберігати людей і худобу від грому. Коли святити в церкві воду, селяни набирали тій води в нову – ще не вживану – посудину, приносили додому і пильно берегли. Цій воді приписувалась магічна сила. За народним уявленням, це була цілюща вода. Нею натирали хворі місця і вірили, що «поможе». Найкраще ця вода ніби помагала від «поганого ока».

Колись, як чумаки виходив у дорогу, господар давав йому хліб, сіль і кропив стрігеньською водою волів, воза і самого чумака, примовляючи: «Боже тебе збережи!». Так само і батько віряджав сина на війну, скроплюючи стрігеньською водою на пасливе повернення. У цей день дбайливі господарі також бажали знати про багатий врожай у новому році, тому, виставляючи на ніч тарілку з зерном на двір. Якщо ранком є роса - врожай, нема роси - немає врожаю.

«Знайомий незнайомець, його величність Кам'янець-Подільський»

(ствіжками рідного міста)

Кожному туристу відомо про славне місто Кам'янець-Подільський, або, як його прийнято величати в народі – Квітка на Камені. Місто і справді має багату історію та потужну фестивальну інфраструктуру, крім того, славиться всією Україною, як остання столиця на шляху до відновлення державності у ХХ столітті та центр семи культур, адже у своїй архітектурі, традиціях, віруваннях зберегла чимало спогадів про різні народи, що вважали Кам'янець соєю домівкою. Та чи, справді, Кам'янець на стільки відомий та розгаданий? Як з'ясувалося, – ні. Це місто приховує у собі чимало загадок та легенд над якими роздумують не лише місцеві, а й всеукраїнські археологи.

«Що нехай і Бог здобуває його!»

Обставини заснування Кам'янця залишаються предметом дискусій. Археологічні розкопки відправляють нас в епоху льодовиків та момонтів, а сучасні версії переконують, що центральна частина міста збудована за ознаками римської метричної системи. Першу писемну згадку про поселення знаходимо у вірменському джерелі від 1063 р. Так чи інакше, але люди віддавна оцінили очевидні переваги вигідного розташування міста. Посередницька

торгівля між Сходом та Заходом привабляв сюди вірменських і єврейських купців. Їх

громади, оселившись у місті, створили власні ділянки

Сьогодні, маючи непоганий промисловий потенціал, місто бурхливо розвивається як туристичний центр. Але найцікавішими були обставини турецьких спроб завоювати місто. Існує легенда з часів турецької експансії, яка пояснює, чому місто так і не змогли взяти затяті вороги: турецький воєначальник побачивши фортецю запитав здивовано: «Хто збудував це укріплене місто?» «Сам Бог», - відповів йому. «То нехай же Бог і здобуває його!» - сказав турецький султан Осман II і у 1621р. відступив від Кам'янця.

Як турки в Кам'янці каву варили

Місто Кам'янець – Подільський відзначається своєю першістю на теренах України. Крім відомого факту першого повітроплавання, місто здобуло почесну першість у каво варінні. Як з'ясувалося, перший аромат незвичайного напою відчули саме кам'янчани, а не знамениті віденці. У місто було доставлено першу партію ароматної кави під час 27-літнього турецького правління. Цілком закономірно, що саме тут у 1672 році було засновано першу кав'ярню. А вже на 1681 рік у місті було 10 кав'ярень, коли у Відні першу відкрили лише через два роки. Ця традиція, на жаль, не прижилася, і кавова нитка міста

загубилась у вирі століть. Сьогодні, прогулюючись древніми вуличками Кам'янця, ми можемо відчути забутий давній кавовий аромат, який свідчить про відновлення старовинних традицій!

Скарби Богдана Хмельницького у Кам'янці!

Позаду ратуші піднімається башта найдавнішого кам'янецького костелу - Миколаївського (XIV-XVIII), що на території домініканського монастиря.

За легендами, в стінах чи пивницях цього будинку ховаються незліченні скарби.

Старший син Богдана Хмельницького Тиміш (1632-1653) в останній день літа 1652 р. одружився з дочкою молдавського господаря Василя Лупула, Розандою (1630-1686). Факти свідчать, що вдова Тимоша певний час проживала з синами в Суботіві, а потім перебралася в Зінківський ключ на Полтавщині. Що було далі – невідомо.

Кам'янецька легенда знає більше: коли молдавські бояри скинули з трону Василя Лупула, той разом з дочкою та онуками переховувався в будинку кам'янецького старости на вулиці Трьох Хлібів, сьогодні це Домініканська. Вдівцеві-старості дуже вже прийшлася до душі і невістка Хмельницького, і гроші її батька - він навіть освідчився жінці. Та Розанда гордо відповіла, що заміж більше не піде. Коли значно пізніше, в 1686 р., нещасну жінку схопили і допитували вороги (чи то польські вояки, чи то козаки полковника Золотаренка), Розанда так і не сказала, де спадок її батька Василя Лупула. Бо залишила його в Кам'янці, під чесне слово міського старости. Кажуть, після Другої світової хлопчачі і справді знаходили в цьому будинку старовинні золоті монети.

А найбільший скарб було знайдено в 1980-х роках під час реставрації дзвіниці вірменського Миколаївського костелу.

Сам Хмельницький місто брати не наважувався, але з його родичами пов'язано

ще кілька місць і легенд. Перед ратушею в 1685 р. три паші судили безталанного Юрка Хмельниченка, маріонеткового гетьмана при турецькій владі. Тут його задушили мотузкою і скинули у Смотрич з Замкового мосту. А далі, за річкою, видно дерев'яну Хрестовоздвиженську церкву (1799-1801). Хоч, на перший погляд до неї важко добиратися, та побувати біля неї варто. Панорама церкви біля відвісних стін унікального каньйону, під нависаючим вгорі масивом замку - одна з найгарніших у місті-музеї. Легенда стверджує, що саме в цій церкві вінчалися Тиміш Хмельницький з Розандою.

Темниця венеціанського дзеркала

Східну лінію Вірменського ринку займає двоповерхова будівля, споруджена у 1789-1790 рр. для греко-католицької духовної семінарії. У 1805-1865 рр. тут розміщувалась Подільська духовна семінарія, єдиний в краї навчальний заклад, який готував священників і вчителів народних шкіл. В 1982 р. в будинку розташовувався художній відділ Кам'янець-Подільського історичного музею-заповідника. В експозиції відділу були представлені ікони, картини, скульптура, колекція фарфору та старовинні меблі. Так в першому залі експонувалося велике венеційське дзеркало в позолоченій рамі. Екскурсанти, які зупинялися біля дзеркала, з подивом відмічали, що пейзаж 18 ст. на протилежній стіні залу, в дзеркалі виглядав яскравішим і соковитішим, ніж насправді. Своєрідна принадливість венеційських дзеркал була помічена ще в середньовіччі. Люди відзначали, що в таке дзеркало було приємніше дивитися, ніж в звичайне. Справа полягала в тому, що в склад амальгами, яка відбивала поверхню дзеркала, венеційські майстри додавали золото, за рахунок чого в зображенні переважали теплі та м'які відтінки. Але не тільки це складало таємницю музейного експонату... Наглядачі залу спостерігали як раз по разі в дзеркалі відбивалася темна маса у вигляді юнака в мундирі семінарста, а з кутка, де стояло дзеркало, доносилося позікання, буркотіння і шерхіт. Дзеркало, як подразник аномального явища, вивнесли з залу, змовкли і звуки, недоречні в музеї.

Вулицями Кам'янця гуляв сам Кобзар»

IX столітті через Поділля пролягав поштовий шлях (колишній чумацький) Чернігів – Київ – Житомир – Кам'янець-Подільський. Ось цим шляхом і виїхав наприкінці вересня 1846 року з Києва на Поділля і Волинь Тарас Шевченко. Він одержав від Археографічної комісії, де працював з 1845 року, завдання: зібрати народні перекази, пісні, відомості про могили, урочища, оглянути й описати старовинні споруди в цих місцевостях.

На початку жовтня поет прибув до Кам'янця-Подільського. Декілька тижнів провів тут, але й цього було досить, аби Кам'янець увійшов в історію як «місто, яке вітвідав Кобзар».

1846 року, коли Шевченко перебував у Кам'янці-Подільському, де в чоловічій гімназії вчителював Чуйкевич, останній записав в альбом поета пісні

«Зійшла зоря з вечора...», «Пливе шука з Кременчука», «Ой, Кармалюче, по світу ходиш». Шевченко використав пісні у повістях «Близнець», «Прогулка с удовольствием и не без морали», в поемі «Марина».

Згідно з міською легендою, прибувши до Кам'янця, Шевченко вітвідав художника Івана Васькова, з яким навчався в Петербурзькій академії художеств. В Кам'янець-Подільській чоловічій гімназії Іван Васьков викладав краснопіс і малювання. Мешкав на Підзамчі.

В березні 1849 року в Кам'янці-Подільському оселився Віктор Іпатійович Аскоченський. Він закінчив Київську духовну академію, деякий час був її професором. Учасник багатьох релігійних диспутів, де уславився як полум'яний оратор. Писав вірші

В травні 1846 року Аскоченський познайомився з Тарасом Шевченком, який був тоді в zenгі слави. Шевченко читав Аскоченському свою поему «Іван Гус», інші позацензурні твори. Аскоченський не розумів поета. В спогадах, надрукованих у журналі «Домашня беседа», він згадував:

«Тарас став читати вірші, які завдали йому стільки горя і бід.

- Ох, Тарасе, - говорив я. - Та ну-бо, покинь! Йй Богу, не доведуть тебе до добра такі погані вірші

- А що мені зроблять?

- Віддадуть у москалі!

- Нехай! - відповідав він, - слухайте ж ще кращий!...»

Далі к шляхи розійшлися Тараса Григоровича за участь у Кирило-Мефодіївському товаристві було засуджено до заслання. Віктор Аскоченський, залишивши професорську кафедру, переїхав до Житомира, далі до Кам'янця-Подільського, записавши про місто у щоденнику. «И вот я в Каменце... Я видел город и удивился смелой и гордо-неправильной его архитектуре...»

«Візитка нашого міста»

Фортиця Кам'янця – Подільського

Верхня Польська вежа: «повітряна брама» – влаштована польським королем Стефаном Баторієм.

✓ Руський магістрат (будинок Кириака)

✓ Будинок духовної семінарії 18-19 ст. - учбовий корпус православної духовної семінарії .

✓ Церква Троїцька, 14 ст. – один з найдавніших храмів Поділля споруджений за правління князів Коріатовичів.

✓ Нижня Польська брама, 15-16 ст. - унікальна гідротехнічна оборонна споруда, яка не мала рівних в тогочасній Європі, яка сформована на основі давньоруської кам'яної стіни 13 ст.

✓ Сходи Фаренгольца – «ступанні» 19 ст., побудовані за кошти відомого кам'янецького лікаря Фаренгольца.

✓ Комплекс кафедрального костелу Святих Апостолів Петра та Павла, 15-19 ст. – культова споруда, яка поєднує культуру двох релігій: християнської та мусульманської

Сонячний райдужний день настає
 Від сну прокидається місто моє.
 Шепочуться сквери і Смотрич шумить.
 Це Кам'янець древній – колиска століть.

І раю не треба шукати ніде.
 До Кам'янця древнього стежка веде.
 Шут вежі фортечні сплелись крізь віки.
 І скелі мовчазні – відлуння років.

Блукає зоря у вечірній імлі,
 Я Кам'янцю-місту вклонюсь до землі,
 І сонце ласкаве хай сяє завжди
 В колисці де вирости я, друже, й ти.

Наталя Дьоміна

Є земля найкраща –
 Моє рідне місто.
 Де я народилась, де моя сім'я.
 Цей куточок зветься
 Кам'янець – Подільський,
 І несу я в серці дороге ім'я.

*Наш Кам'яню дивний
Ти вийшов із казки.
Ти взимку і влітку
В ошатнім вбранні.
І нам, кам'янчанам
Даруєш ти ласку
Замріяні ночі й щасливі дні*

Засідання II
«Наших оберегів кольори»
28.04.2015р.

Роки дитинства –

це насамперед

виховання серця

В.О.Сухомлинський

Дата проведення: 28 квітня 2015 року

Місце проведення: дошкільний навчальний заклад №2

Початок роботи: 10.00

№ н/п	Форма та зміст роботи	Час проведення	Місце проведення	Відповідальний
I	Вітальне слово учасникам обласної авторської майстерні	10.00	Музична зала	Старченко С.В., начальник управління освіти і науки
	Екскурсія по ДНЗ №2	10.10	ДНЗ	Сопільник Б.В., завідувач ДНЗ
Практична частина				
II	Інтегроване заняття «У вінку духовної краси»	10.20	Музична зала	Дьоміна Н.І., вихователь
	Майстер-клас «Ознайомлення з паперовим мистецтвом. Вироби в стилі «Tunnel book»	11.00	група «Гномик»	Стаднік Л.С., вихователь
	Майстер-клас «Ознайомлення з паперовим мистецтвом. Вироби в стилі «Скрапбукінг»	11.00	Музична зала	Дьоміна Н.І.
	Майстер-клас «Ознайомлення з прикрасами для волосся.	11.00	група «Калинка»	Петрунчак І.І., вихователь

	Вироби в стилі «Канзаші»			
	Розвага «Рід. Родина. Україна»	12.30	Музична зала	Сідлецька А.Г., музичний керівник
	Теоретична частина			
III	Ефективність і результативність використання інноваційних методів і прийомів краєзнавчої роботи в ДНЗ	11.20	Музична зала	Каратаєва М.І., завідувач сектору дошк., поч. та спец. освіти ХОІППО
	Організація роботи консультативного пункту пренатальної педагогіки «Взаємодія»			Сопільник Б.В., завідувач ДНЗ
	Організація освітнього процесу патріотичної виховання в краєзнавчій роботі з родинами вихованців			Осадчук Л.О., вихователь-методист
	Порядок використання державної символіки в дошкільному закладі			Шевеленко Т.А., методист НМЦ
	Декоративний самчиківський розпис у практиці роботи дошкільного закладу			Олійник Л.Г., вих. Старокостянтинівський район
IV	Підведення підсумків роботи авторської майстерні	12.50	Музична зала	Шевеленко Т.А., методист НМЦ

Порядок використання державної символіки в дошкільному закладі

*Шевеленко Т.А., методист дошкільної освіти
науково-методичного центру управління освіти
і науки Кам'янець – Подільської міської ради*

Нашій Вітчизні потрібні громадяни з усвідомленням своєї належності до роду, краю, держави, творчі особистості етнонаціонально усвідомлені в полікультурному просторі, здорові й духовно багаті. Виховати таких громадян, «виколисати» з дітей народ, носіїв і продовжувачів його духовності, – основне завдання української національної освіти.

Формування національної самосвідомості людини запізно починати в школі. Це потрібно робити вже в дошкільному закладі, бо саме в ранньому віці закладається фундамент особистості. Втрачене на цьому етапі надолужити дуже важко. Усвідомлювати своє українство діти повинні змалечку.

Наймогутнішою дієвою силою, за допомогою якої можна успішно вирішувати питання щодо формування національної гідності, гордості, самоповаги, самодостатності, виховання патріотичних почуттів є українознавство. Українознавство – це знання про сучасне і минуле українського народу, його багатогранне духовне життя.

Рекомендації

щодо оформлення національних куточків у групах ДНЗ

Національний куточок у групі має бути розташований у світлому, зручному для огляду місці, бути візуально відокремленим від ігрових центрів. Експозиція національного куточка в групі не повинна бути перенавантаженою та застиглою, вона має змінюватися, поповнюватися.

Важливим критерієм національного куточка є його естетичне оформлення.

Крім предметів, виробів національного мистецтва, що подані в пам'ятках нижче, в експозицію можна включати вироби, які виготовляли та використовували в народі **відповідно до обрядових циклів** (осіннього, зимового, весняного, літнього).

Наприклад: осінній цикл: свято врожаю – кошик із фруктами, овочами; зимовий цикл: Різдвяні свята – «зірка» з дерев'яної обичайки (обід сита, решета, бубна тощо) і тоненьких дощочок – семи шалівок, декорована кольоровим папером, стрічками; на стіл кладуть сіно, зерно, сніп-дідух (пропоновані рекомендації визначені у матеріалах А. Богуш); весняний цикл «Свято першого жайворонка» – фігурки випечених із солоного тіста жайворонків та голубів; «Вербна неділя» – вербові гілочки, прикрашені квітами, стрічками тощо.

У національному куточку можна ставити букет з квітами (мак, чорнобривці, ромашки, барвінок, півонія, жоржина, ковила тощо).

Зміни в експозиції національного куточка можуть бути пов'язані із пізнавальною темою тижня з народознавства.

Наприклад: тема «Українська хата» – макет української хати; «Птахисимволи» – лелека-іграшка; «Криниця – оберіг українського народу» – макет криниці; «Український віночок», «Український одяг» – зразки віночків зі стрічками. Важливо зазначити, що віночки дівчата зберігали у скрині, не носили їх щодня, а вдягали на свята, тому бажано, щоб і в куточку його викладали або вивішували лише у святкові дні, а також протягом тематичного тижня ознайомлення дітей з національним одягом.

Також предмети експозиції можуть змінюватися залежно від тематики занять з образотворчого мистецтва.

У старшій групі доцільно виділяти регіональні особливості народного одягу, мистецтва, знайомити з народними умільцями свого регіону.

Педагогам треба чітко розуміти, які посібники, матеріали зберігаються у шафах вихователя, який дидактичний матеріал необхідний для проведення занять, бесід тощо, а які вироби та посібники є експонатами національного куточка.

Важливо зазначити, що коли відбуваються зміни в експозиції національного куточка, то на це обов'язково треба звертати увагу дітей. Вихователеві необхідно обговорити ці зміни з дітьми, пояснити, з чим вони пов'язані, детальніше розглянути нові предмети тощо. Такі спостереження та бесіди щодо змін в експозиції обов'язково плануються вихователем заздалегідь і фіксуються у перспективному та прописуються в календарному планах.

Пам'ятка

Національний куточок у молодшій групі

- Ляльки – дівчинка і хлопчик – у національному вбранні.

- Вироби народних промислів України:

посуд: миска, полумисок, горщик, макітра, глечик, куманець, барильце, горнятко (посуд можна ставити на рушник-стирок, на святковий рушник у дні свят);

іграшки:

музичні дитячі народні інструменти - яворівські сопілка, дзига, свищики (різної форми);

писанки (виставляють напередодні Великодніх свят).

- Альбом «Українські казки», у якому розміщуються ілюстрації до народних казок (ілюстрації з казок поповнюються поступово).

- Макет подвір'я з українською хатою, спорудами для свійських тварин та фігурки тварин.

Виставляється по 1-2 предмети кожного виду виробу, протягом року змінюються на інші або змінюються на такі самі вироби, але з іншим розписом тощо: дидактичні ігри, наприклад, «Збери з частин ціле» (іграшки).

Пам'ятка

Національний куточок у середній групі

- Ляльки - дівчинка і хлопчик - у національному вбранні.

- Вироби народних промислів України:

посуд: миска, полумисок, горщик, макітра, глечик, куманець, барильце, горнятко (посуд можна ставити на рушник-стирок, на святковий рушник у дні свят);

іграшки:

музичні дитячі народні інструменти - яворівські сопілка, дзиґа, свищики;

писанки (виставляють напередодні Великодніх свят).

Виставляється по 1-2 предмети кожного виду виробу, протягом року змінюються на інші або змінюються на такі самі вироби, але з іншим розписом тощо: альбом «Українські казки», у якому розміщуються ілюстрації до народних казок (ілюстрації з казок поповнюються поступово); дидактичні ігри (орієнтовний перелік): «Знайди за назвою український посуд», «Збери з частин ціле» (розбилася таця, свищик-іграшка тощо), «Що зайве?» (народні та сучасні народні інструменти; народний та сучасний одяг) тощо; дидактичний фотоальбом «Наше місто – Кам'янець – Подільський».

Пам'ятка

Національний куточок у старшій групі

- Мапа України або її макет.

- Ляльки - дівчинка і хлопчик - у національному вбранні.

- Вироби народних промислів України:

посуд: миска, полумисок, горщик, макітра, глечик, куманець, барильце, горнятко, таріль, таця (посуд можна ставити на рушник-стирок, на святковий рушник у дні свят);

іграшки;

музичні дитячі народні інструменти – яворівські сопілка, скрипка, дзига, свищик;

писанки – (виставляють напередодні Великодніх свят).

Виставляється по 2-3 предмети кожного виду виробу, протягом року змінюються на інші або змінюються на такі самі вироби, але з іншим розписом тощо: дидактичний фотоальбом «Україна – наша держава», «Київ – столиця України», «Кам'янець – Подільський – рідне місто»; альбом «Українські казки», у якому розміщуються ілюстрації до народних казок, персонажі народних казок (ілюстрації з казок поповнюються поступово); тематична папка «Видатні люди України»; дидактичні ігри (орієнтовний перелік): «Знайди за назвою український посуд», «Збери із частин ціле» (розбилася таця, свищик-іграшка тощо), «Що зайве?» (народні та сучасні народні інструменти; вироби народних промислів), «Дорогами країни» (робота з мапою України) тощо.

У вихователів обов'язково повинні зберігатися у шафі тематичні папки або альбоми: «Державні символи України» (на звороті кожного символу надруковані орієнтовні бесіди з дітьми про цей символ); «Національні символи України» (хліб, рушник, віночок, калина тощо); «Визначні дати України» (ілюстрації, які відображають святкові події, можна виставляти у куточку напередодні святкування цих дат); «Митці України»; портрети письменників (Тараса Шевченка, Лесі Українки та інших), художників, композиторів, акторів, спортсменів, вчених України (вивішуються у національному куточку в дні народження та вшанування пам'яті видатних діячів, прикрашаються рушником-покутником).

Організація роботи консультаційного пункту пренатальної педагогіки «Взаємодія»

*Сопільник Б.В.,
завідувач ДНЗ №2*

Життя сучасного світу стає дедалі стрімкішим, виховання та навчання дітей починаються все раніше – це одна з прикмет нашого часу. Сучасні батьки, як ніколи, захоплюються різними методиками раннього розвитку, вчать дітей читати з 2-х років, з трирічними починають вивчати англійську мову, навчають комп'ютерної грамотності ... Науковці пропонують починати навчання дітей ще коли маля знаходиться в утробі матері. З'явилася спеціальна наука про дородове навчання і виховання дітей – пренатальна педагогіка.

Історико-педагогічний аналіз виховних традицій підтверджує значущість пренатального періоду в житті дитини та відповідальність дорослих за її внутрішньоутробний розвиток. Тож витоки пренатальної педагогіки починаються з мудрого спадку наших прабабків, які, на відміну від наших сучасників, відчували свою відповідальність за народження нового життя, за психічне, фізичне, духовне здоров'я дитини.

Пренатальна педагогіка – це мода чи необхідність? Що потрібно знати майбутнім батькам? Чому навчати татусів і матусь? Ці та інші питання ми поставили перед собою, коли відкривали пренатальний консультативний пункт «Взаємодія» у дошкільному навчальному закладі №2. Керівником пункту є практичний психолог Полуніна Наталія Василівна. Вона вивчила запити батьків та погляди різних фахівців, переглянула багато матеріалів в літературі та інтернеті і дійшла висновку, що пренатальна педагогіка – це об'єктивна реальність, а не звичайне модне захоплення, і майбутнім батькам необхідно її прийняти.

Продовження роду – одне з найважливіших завдань людства та власне і сім'ї, а сім'я третього тисячоліття має дбати про розвиток і виховання власної дитини ще до її народження. Тому дозволимо собі сформулювати правило, яке має сприяти формуванню системи цінностей батьківства та материнства. Отже, виховання дитини починається від моменту ухвалення майбутніми батьками рішення про її народження. Це правило ми сформулювали на підставі вивчення пологових обрядів українців. Відомі чотири цикли таких обрядів, а саме:

Два перші цикли – передпологовий і власне пологовий – і є предметом уваги пренатальної педагогіки.

Сучасна українська наука пре- і перинаталогія розвивається на базі світових наукових досягнень і тенденцій. Саме їх і взяли за основу і наші педагоги.

- Про інтуїтивний зв'язок матері та дитини, тип взаємин що формується на рівні підсвідомості (за визначенням Ж.П'єрсе, «бондінг»). Що тісніший емоційний зв'язок між малюком та мамою, то більше отримує дитина для свого нормального психічного розвитку, то природніше в ній розвивається емпатія, співчуття, вдячність, то вища адаптивність особистості до соціуму;

- Про роль звуків і музики у пре- і перинатальному вихованні (Марі-Луїза Аучер, Brent Logan). Доведено, що діти розпізнають музику, або пісні,

які почули у пренатальному періоді, у такий спосіб стимулюється їхній психічний розвиток. Особливим впливом на психіку плоду та майбутньої дитини відзначаються твори Моцарта;

- Метод професора М.Лазарева «Сонатал». За твердженням автора, у пренатальний період можна впливати на руховий, емоційний і дихальний стан плоду. За цією методикою мама спілкується з ненародженим малям за допомогою спеціальних вокально-мовних вправ;

- Методика роботи з вагітною жінкою і плодом (Ван де Кар) . Лікар-акушер вважав, що спеціальні тактильні вправи сприяють інтенсивнішому інтелектуальному розвитку плоду;

- Практичні методи взаємодії з ще не народженими малюком – як спілкуватися, як розуміти, навчати, виховувати (Н.Чичеріна).

З огляду на все зазначене вище, у сучасній пре- і перинатальній педагогіці можна виокремити такі основні методи виховання:

- фізичний контакт;
- використання різноманітної музики;
- заняття майбутньої мами творчістю;
- спілкування зі ще не народженою дитиною;
- раціональне харчування матері;
- сприятливе емоційне тло вагітної жінки.

Часто жінка, відчувши в собі зародження нового життя, відчуває себе творцем. Під час вагітності в ній відкриваються потужні духовні та творчі ресурси, які хочеться реалізувати.

Один з основних – фізичний контакт. Масаж животики, погладжування його матір'ю і батьком, ніжні дотики. Батьки незабаром помічають, що малюк чекає цього, реагує на тактильні відчуття, і це ніжне спілкування створює сприятливий емоційний фон як для дитини, так і для матері.

Ще один важливий метод – звичайно ж, розмова з дитиною. Звуки голосу матері і батька відрізняються за тембром і частотою, тому важливо, щоб обидва батьки брали участь у бесідах з малюком. Можна просто розповісти, як пройшов день, як ви чекаєте його появи на світ. Ці розмови встановлюють контакт між батьками і дитиною, і він збережеться на довгі роки.

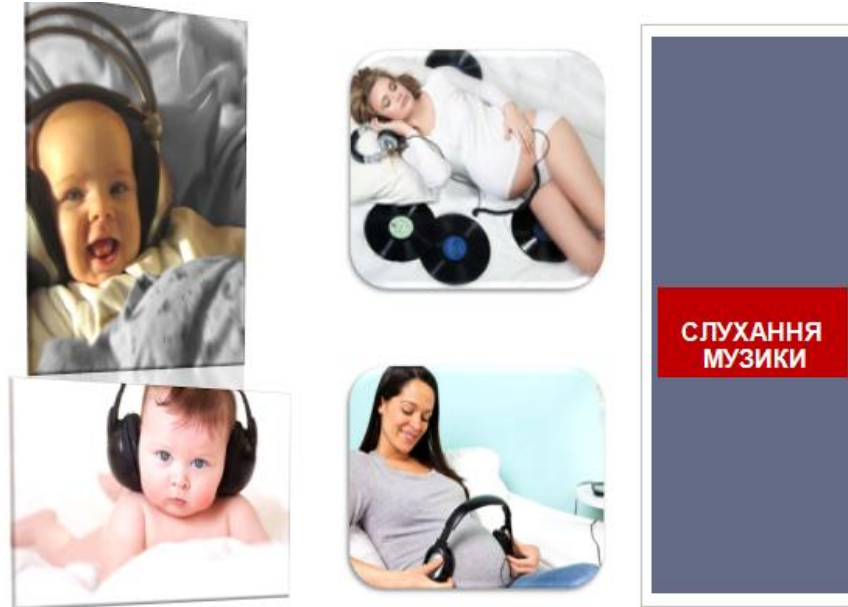
Можна заспівати ніжну пісеньку – помічено, що народні колискові пісні, які мати співала під час вагітності, краще заспокоюють новонароджених, оскільки вони давно їм знайомі!

Можна також почати розвивати у дитини здатність до слухового сприйняття звуків рідної мови, учити її прислухатися і чути, розвивати почуття ритму. Для цього підійдуть віршики та утішки від перлин народної творчості, які на заняттях-тренінгах вихователі вивчали з батьками. Отже новонароджена дитина вже буде добре знати і розуміти рідну українську мову.

Наступний метод – використання музики різних напрямів і стилів, в тому числі і духовної. Якісно структурована музика позитивно впливає на формування зв'язків між півкулями головного мозку малюка. В результаті на

світ з'являються здібні, талановиті дітки з тонким музичним слухом! Мелодійна і спокійна класична музика прекрасно підійде. Втім, підібрати музику не так складно, майже напевно, дитина своїми рухами дасть зрозуміти, що їй подобається.

Дуже корисно «давати послухати», як звучать різні інструменти, а також дзвіночки, бубни, цимбали, тріскачки, музичні скриньки. Навіть якщо малюк і не стане в майбутньому музикантом-віртуозом, він буде сприйнятливий до музики, і матиме добре розвинений слух.

Але найзначніший вплив має голос самої матері, він чинить вібраційну дію на клітини плоду, активізуючи різні біохімічні процеси в них. Тому таким популярним є спів у багатьох народів під час вагітності і пологів.

Чим більшим стає живіт і чим вище піднімається діафрагма, тим менше об'єм легенів, тому дитина отримує менше активних речовин. На одному із занять лікар-гінеколог порадила майбутнім матусям співати. Вона зауважила, що гімнастику буде робити далеко не кожна вагітна. Отже варто почати співати протяжні народні пісні з переходами від високих нот до низьких і навпаки. Тільки одразу попередила, що виконання сучасних пісень може тільки погіршити самопочуття. Тоді як українські народні пісні, які

виконуються голосно і протяжно, розгортають верхівки легень. Звичайно, багато майбутніх мам спочатку соромились свого співу. Але варто один раз спробувати, і вже не хочеться зупинятися, хочеться співати знову і знову. Отже наші молоді матусі і після пологів, гуляючи з дітьми, наспівують народні пісні та колискові. А ще від співу піднімається настрій.

Ми спробували проводити спеціально організовані творчі заняття для вагітних (їх прийнято називати арт-терапією), які сприяють розвитку у жінок материнської компетентності, тобто допомагають довіряти собі як мамі і навчитися спілкуватися зі своєю дитиною. Психолог проводила заняття-тренінги, які впливають на плід через емоційно-позитивний стан матері при сприйнятті природи, музики, поезії, інших творів мистецтва і прилучення її до творчості.

Малювання є потужним засобом для оптимізації свого внутрішнього емоційного стану, одним із форм психотерапії. При створенні малюнку батьки насамперед відображають свої підсвідомі переживання, почуття, бажання, які, можливо, ще не усвідомлюють і не надають їм належного значення. Однак, якщо ці переживання вилилися у малюнок чи картину - це вже перший крок до розв'язання внутрішніх проблем майбутньої матусі.

Також малювання виступає потужним ресурсним засобом: надає натхнення, впевненості, та найголовніше – задоволеності від самого процесу і результату. У будь-якому випадку, що б саме вагітна жінка не побачила у своєму малюнку, він є вираженням її сутності, якихось частин особистості, а отже – дуже цінним джерелом для кращого прийняття себе та майбутнього малюка.

А ще малювання дуже просто перетворити на щось подібне до візуалізації своїх бажань: жінка може чогось захотіти і зобразити це для себе у малюнку. Таким чином створити собі власний сценарій подій, життя, «спалити» тривогу, покращити настрій та повірити у свої сили.

Також під час творчих занять виробляються «гормони росту та розвитку», необхідні для формування малюка. Таким чином, майбутня мама сама творить свою дитину, ніби закладає «духовний код» на її майбутню індивідуальність. Її організм одночасно творить дитя і захищає його від усіх негативних впливів. Не випадково в народі завжди говорили про те, що майбутня мама повинна дивитися на гарних дітей, на квіти, природу – на все, що дарує їй стан високої духовності. По суті, це є духовне виховання красою від початку, від самих витоків розвитку людини. Мама сама є унікальною «духовною лабораторією» творення малюка. Краса природи, гармонія звуків і фарб – народна мудрість материнства завжди ґрунтувалася на цих засадах.

Треба відмітити, що заняття творчістю майбутньої матері має неабиякий вплив на її ще ненародженого малюка. «Ваш малюк пізнає цей світ через вас! Так чому ж не познайомити його з кольорами вже до народження?» - ця ідея сподобалася всім батькам і вони почали творити. Малювати можна було не тільки пензликом на папері, але й крейдою, руками, воском, пальцями. Хтось малював на полотні, а хтось розписував предмети домашнього вжитку.

Деякі мами виявили бажання працювати з об'ємними формами – і ми дали їм в руки масу для ліплення, глину, пластилін, солоне тісто, з яких вони ліпили намистини, мозаїку, черепашок та ін. Ліплення дуже приємне заняття. За допомогою м'якого матеріалу можна виліпити будь-яку свою фантазію, а якщо не сподобається – зім'яти і почати знову.

На заняттях з аплікації мами прикрашали рамки для фотографій мереживом та гудзиками, робили декупаж скриньок. Існувало тільки одне правило – під час вагітності не можна працювати з токсичними матеріалами.

Окрім малювання, існує багато способів проявити свій талант, а іноді навіть дізнатися, що такий є. І один із них – створення ляльок. Як правило, це народні вузлові або постільні лялечки або ляльки-мотанки. Колись, для того, щоб лялька-мотанка стала оберегом для майбутньої дитини, вагітна жінка

майструвала її при запаленій свічці читаючи молитву. Закрутку із тканини потрібно було шість разів скрутити-розкрутити, і, тільки на сьомий раз ляльку можна було обмотати, тримаючи її в лівій руці, а обмотуючи обов'язково правою. На майстер-класі майбутні матусі виготовили ляльку-мотанку і тепер вважають, що з такою лялечкою, зробленої з натуральних матеріалів материнськими руками, їх малюк щодня отримує життєву силу.

Шиття, вишивка, в'язання, бісероплетіння та інші суто жіночі справи. За що вагітні жінки люблять рукоділля, так це за те, що можна самій зробити забавку для дитини, вклавши туди часточку своєї душі. І не варто боятися забобонів шити і в'язати можна. Багато хто любить рукоділля не тільки за результат, але й за процес – монотонна діяльність з приємними матеріалами заспокоює. І коли в садочку було оголошено конкурс «Дидактичної ляльки» – саме вагітні мами стали активними помічниками вихователів. Вони шили для ляльки одяг, капелюшки, взуття, робили зачіски, писали вірші. Їх праця була високо оцінена і в садочку і в місті на виставці педагогічних ідей та інновацій.

Отже проводячи зіставлення з давніми родинними традиціями звернімо ще увагу на певну трансформацію призначення чоловіка і дружини у сім'ї в період очікування народження маляти. В українській звичаєвості жінка

завжди – Берегиня, чоловік – господар, захисник. Для вагітної жінки чоловік

стає захисником, який є своєрідним оберегом, прихистком. У цьому виявляються його мужність, терплячість, розважливість та розсудливість. У справді люблячого подружжя взаємини гармонійні та виважені.

Роздуми про взаємини чоловіка і жінки у період очікування дитини дозволили нам сформулювати ще кілька правил, у яких відображено сутність виховних функцій батька і матері:

- Мудрість батька робить дитину справедливою і мужньою.
- Мудрість матері робить дитину чуйною і доброю.
- Мудрість батьків відкриває перед дитиною гармонію Всесвіту.

Батько мати і дитина в ідеалі – це єдина свідомість, єдина енергетична система, яка формується під час вагітності, а пологи – це завершення процесу взаємного розвитку. Отже, питання пренатальної педагогіки актуальні і важливі тому вирішуватися вони повинні шляхом активної співпраці педагогів, медиків, психологів та батьків.

Тому саме дошкільний заклад і є проміжною ланкою у налаштуванні батьків на бажану та позитивну зустріч з лелекою.

Організація освітнього процесу патріотичного виховання в краєзнавчій роботі з родинами вихованців

*Осадчук Л.О.,
вихователь-методист ДНЗ №2*

Формування духовності передбачає становлення національної самосвідомості особистості як основи патріотизму, запоруки формування інтернаціоналізму. Створений на таких засадах дошкільний навчальний заклад формує не абстрактну людину, а представника української нації, носія народної моралі й національної культури, майбутнього творця народовладдя, громадянина суверенної демократичної держави.

Базовим етапом формування в дітей любові до Батьківщини є накопичення ними соціального досвіду життя в своєму місті, засвоєння прийнятих в ньому норм поведінки, взаємовідносин, залучення до світу його

культури. Тому педагогічний колектив закладу поглиблено працює з ознайомлення дошкільнят з історичним минулим, культурним, національним, географічним, природничо-екологічним урізноманітненням рідного краю.

Любов до своєї країни починається з любові до своєї малої батьківщини – місця, де народилась людина, де проживають її батьки, де народилися діди та прадіди.

Знайомлячи з рідним містом, його визначними місцями, вчимо дитину усвідомлювати себе проживаючою у певний період, певних етнічно-культурних умовах і залучатись до багатств національної і світової культури.

Робота у дошкільному закладі проводиться за умови, коли дошкільники активно взаємодіють з оточуючим світом емоційно-практичним шляхом,

через гру, практичну діяльність, спілкування, працю, навчання, різні види діяльності, що відповідають віку дитини.

При ознайомленні з рідним містом визначаємо пріоритети:

Ознайомлюючи дошкільників з рідним містом враховуємо принципи:

- гуманізації виховного процесу;
- системності;
- комплексності, інтегрованості;

- наступності та неперервності.

Практика показує, що найважче в роботі щодо ознайомлення з рідним містом дається складання розповідей. Тому завжди необхідно:

- супроводжувати розповідь необхідними наочними посібниками: фото, репродукції, схеми, малюнки;
- звертатись до дітей з питаннями в ході розповіді, щоб активізувати їх увагу, викликати бажання про щось дізнатись самостійно;
- не називати дат, вони ускладнюють сприйняття матеріалу;
- використовувати доступну дітям лексику.

Мета, яку ми ставимо перед дітьми, щодо залучення їх до життя міста, його історії, культури, природи, найбільш ефективно вирішується, коли на заняттях є зв'язок поколінь, і пізнання найближчого оточення пов'язується з культурними традиціями минулого.

Однією з дієвих форм роботи з батьками є засідання Малої академії українознавства. Крім того, існують і інші майстерні, де керівниками є як педагоги, так і батьки. Це майстерня карвінгу, квілінгу, канзаші, бісероплетіння, вироби з паперу в техніці айріс фолдінга, скрапбукінг, tunnel book).

Щоб не втратити своєї духовності, щоб не відступити від звичаїв і традицій свого народу створено гурток «Екскурсійне бюро», де діти разом батьками та вихователями здійснюють екскурсії по рідному місту.

Знайомляться з історією та архітектурою рідного краю. В квітні місяці діти нашого дошкільного закладу стали учасниками міського конкурсу

«Добро, там де ти» отримавши почесно третє місце.

Вихованці в танці передавали щиру радість, віру у добро та казку, - а ми спільними зусиллями разом із батьками робитимемо так,

щоб ця життєдайна атмосфера панувала у їхніх душах повсякчас і надовго. Наші дошкільнята учасниками відкриття туристичного сезону, а випускники дошкільного закладу, які продовжують розвивати свої таланти в міській школі мистецтв розмальовували коробочки для кексів, які передали учасникам боєвих дій в зоні АТО. Проведення таких заходів сприяє становленню української народної культури, відродженню духовних цінностей, патріотичних почуттів, засвоєнню дітьми національних звичаїв та традицій нашого міста.

Ми, як і більшість педагогічних колективів щиро і наполегливо намагаємося допомогти батькам виростити, навчити розуміти і виховати своїх дітей. Ми спільно проводимо Дні відкритих дверей, запрошуємо батьків на свята і спортивні заходи, проводимо консультації, зустрічі зі спеціалістами, батьківські збори та конференції традиційних та нетрадиційних форм. Зважаючи на це ми чітко продумали модель організації психолого-педагогічної освіти батьків дошкільників у нових соціально-економічних умовах, взаємодії з батьками вихованців із урахуванням етнічної, соціальної та культурної належності.

У вінку духовної краси

план-конспект

заняття для дітей старшого дошкільного віку

Дьоміна Н. І.
вихователь ДНЗ №2

Мета: закріпити та узагальнити знання про рідне місто, його райони, об'єкти та їх розташування. Продовжувати формувати уявлення про історичну спадщину Кам'янця – Подільського. Ознайомити із культурою народів, котрі в певні часи населяли наше місто, пам'ятником зведеним на честь проведення фестивалю «Національних культур». Провести паралель між культурою України та інших країн. Поглиблювати інтонаційну виразність мови, вміння аналізувати, розмірковувати; розповідне та пояснювальне мовлення малят. Сприяти розвитку логічного мислення та слухової уваги. Розвивати вміння вести діалог з дорослим, висловлювати свою думку, враження, припущення. Викликати емоційний відгук перегляд відео, слайдів з краєвидами міста. Виховувати любов до рідного міста, бажання берегти та примножувати його красу, підтримувати бажання вирости гідними кам'янчанами.

Матеріали: телевізор, ноутбук, презентація, фільм про Кам'янець – Подільський. Стрічки, макет міста, мотрійки, ваза, схема маршруту що веде до Старої Фортеці, вишитий рушник, свічка, кава, тарілки, шпажки, фрукти.

Організована діяльність

Заходить вихователь з дітьми.

Вихователь: Вас вітає Кам'янець – Подільський

Дитина: Раді бачити всіх на міні Фестивалі «Національних культур»

Вихователь: Здавна на території нашого міста проживало люди семи національностей, кожна з них залишила свій вклад в історію та розвиток Кам'янця – Подільського.

- Люди яких національностей проживали у Кам'янці – Подільському?

На скалі над фортецею встановлено пам'ятник — «Семи культур» — Його було зведено на честь проведення щорічного фестивалю «Національних культур». Пам'ятник представляє собою великий залізобетонний диск, що символізує жорна історії. В центрі диска факел дружби. Навкруг диска розміщено сім великих каменів. Кожен з яких символізує народ, який залишив слід в історії міста. *(пам'ятник на екрані)*

- Тож переглянемо фільм і дізнаємось що вони залишили по собі у нашому місті. *(Фільм)*

- Як бачимо – спадок залишений нашому місту колись дружніми народами – живий і досі.

Підходимо до макета Кам'янця - Подільського. Стаємо навколо нього.

Гра «Павутинка» (у дітей стрічки кольорів прапорів семи країн, другий кінець стрічки дитина дарує дитині-партнеру учаснику гри – стрічки переплітаються і утворюється павутинка).

Вихователь: Як сплелися між собою ваші стрічки, так переплелися традиції народів семи національностей у нашому місті (діти накривають павутинкою макет міста) і в лоні цієї історичної спадщини розквітла «Квітка на камені».

- Чому так називають Кам'янець – Подільський?

Вихователь: Із року в рік, кожної весни у нашому місті проходить відкриття туристичного сезону, а разом з ним і Фестиваль семи культур. Ця весна – не виняток. Саме сьогодні до нашого міста прибувають туристи із багатьох країн. Представників тих національностей, які проживали у Кам'янці – Подільському ми запросили сьогодні у наш садок, для того щоб вони нас познайомили з культурою своєї країни.

- А як ви думаєте їм легко орієнтуватись у місті? Чому? (бо приїхали перший раз і не знають де що знаходиться).

- Щоб всі, хто приїхав на фестиваль, могли легко дістатись місця його проведення, пропоную створити маршрутний лист.

Робота за ноутбуками створення маршруту ЖД. Вокзал - Фортеця.

Розгляд готового маршруту на плакаті.

- А ось і перший гість.

Заходить дорослий в Українському костюмі.

Цвінуть в полях волошки сині,

в гаях щебечуть солов'ї

А я живу на Україні

І дуже я люблю її.

Я – Українка, бо живу на Україні. А ви, дітки?

- Ми теж українці і україночки.

- А чи знаєте ви як називається столиця нашої держави.

- Київ

- А яку назву має ваше місто? ...

- Через м. Київ протікає річка Дніпро, а через ваше місто тече річка?
Яка?

- А чи знаєте ви що є українськими оберегами? (*діти називають*) Деякі з них я принесла вам у подарунок (*віддає вихователю*).

Вихователь: Дякую. Одним із розділів програми нашого фестивалю є створення міні-музею культури семи країн, тому твої подарунки будуть першими його експонатами.

Українка: а ще дітки я вам принесла ось такі паперові сердечка (*роздає*). Кожен з вас є частина серця вашого міста. Викладіть навколо макета міста віночок із сердечок, щоб воно було захищене любов'ю і теплом.

Діти розповідають прислів'я та кладуть сердечко.

- Поділля рідний край – про його добробут дбай.

- Кожен край має свій звичай.

- Усюди добре, а дома найкраще.
- Україна без Поділля як земля без квітів.
- Там земля мила, де мати народила.
- Кожному мила своя сторона.
- Де хто народився, там і знадобився.
- У кожного солов'я пісня своя.
- Грудка рідної землі дорожча за золото.
- Де рідний край, там всюди рай.
- Жити – Вітчизні служити.
- За морем тепліше, та вдома миліше.
- Наша слава – Українська держава.
- Рідна земля – мати, а чужа – мачуха.

Вихователь: дякую тобі україночко, що ти завітала до нас, присідай будь-ласка і будемо зустрічати наступного гостя.

Росія

- Доброго дня люди добрі, дітки хороші. Я представник Росії, а людей, що живуть у ній називають росіянами. Наші країни сусіди. Столиця Росії – Москва. Символ Росії це біла берізка. Її вважають священним деревом що несе світло і чистоту.

- Ще одним символом нашої країни є Мотрійка. Це дерев'яна розмальована лялька в середині якої знаходяться такі ж лялечки менші за розміром. і вони вкладаються одна в одну

- Цих Мотрійок я дарую вашому музею.

- Більшість росіян спостерігають за проведенням Фестивалю по телебаченню. А трансляція ведеться із Останкінської вежі. *(показує фото)*. Пропоную і вам створити макет Останкінської вежі. *(з одноразових паперових стаканів) 1 ряд 5 шт 2- 4 ...*

Польша

- Я приїхала із Польщі. Столиця моєї країни Варшава. Через Польщу протікає річка Вісла. А які річки протікають через Україну?

- Ми святкуємо такі свята: День мами, День тата, День бабусі, День дідуся, День Незалежності, Великдень.

- Чи є серед них ті, які святкують у вашій країні? Які саме?

- Ми – поляки є великими цінителями картин, тому для музею я дарую картину.

- Знаю, що елементи польської культури є у вашому місті. А що саме дізнаємось, коли складемо картину.

(дітям роздають пронумеровані частинки картини, на білому макеті кладуть свою частинку відповідно номера)

Турція

- Я приїхала до вас із Туреччини. Сонячної і морської країни, столицею якої є місто Стамбул.

- Моя країна славиться глиняним посудом і керамікою, тому для вашого музею я привезла ось таку керамічну вазу.

- Усім відома кава по-турецьки. Це не лише смачний напій. Сьогодні я пропоную на каві малювати .

(Діти паличкою малюють прапор Туреччини на каві, вихователь розповідає про значення місяця і зірки на прапорі).

Вірменія

Заходить вірменка з підносом з фруктами.

- Я прибула з Вірменії. Вірменія гірська країна, столиця Вірменії – Єреван. Найвища гора – Арарат. Вірменію ще називають фруктовією країною, тому я завітала до вас із цим підносом запашних вірменських фруктів.

(Прикрашання дерева. Діти на шпажку нанизують шматочки фруктів, а потім шпажку вставляють у пінопластове дерево.)

Литва

- Я прибула до вас із Литви. Столиця – Вільнюс. Місто Вільнюс багато в чому схоже на Кам'янець – Подільський. У ньому як і у Кам'янеці – Подільському є старе і нове місто, також щорічно проводиться чемпіонат з повітроплавання, воно багате історичними пам'ятками, соборами та церквами. А всю цю красу литовці постійно фіксують на світлинах, описують у книгах, і віршах оспівують у піснях.

Для музею я дарую книжку: Тунел-бук та листівку створену в стилі скрапбукінг..

Дослід: надування повітряної кулі. (сода, оцет налитий у бутилки, натягнута повітряна кулька).

Ізраїль

- Я прибула до вас із святої землі Ізраїльської. Єрусалим священне місто для представників трьох релігій і пропоную запалити ієрусалимську свічку. Нехай цей вогонь принесе світло і мир, благодать у Вашу країну та місто.

- А вам малята покажу які чудові малюнки можна створювати за допомогою свічки. *(Проявлення)*

- У єврейського народу є традиція – звертатись до Бога за допомогою записки, сьогодні я принесла записки із побажаннями, а для дітей просто такі подаруночки у вигляді бантиків.

Підсумок заняття.

Вихователь: шановні діти відвідавши наш міні-фестиваль ви мали змогу долучитися до культурної спадщини братніх народів та познайомитися з техніками виготовлення різних виробів. Гарно розвинуті творчі здібності – запорука розвитку культури країни.

Ознайомлення з паперовим мистецтвом.

Вироби в стилі «Tunnel book»

Майстер-клас

*Стаднік Л.С.,
вихователь ДНЗ №2*

Мета майстер-класу:

- розширити і уточнити знання про паперові техніку;
- формувати уявлення про виготовлення поробок, дидактичних ігор та посібників для дітей дошкільного віку з паперу;
- вправляти у виготовленні виробу в стилі «Tunnel book».

Хід майстер-класу:

Перегляд відео-презентації

«Паперові вироби «Tunnel book»

Матеріал: технічні засоби, відео-презентація.

Мета: розкриття особливості виробів «Tunnel book». Ознайомлення педагогів з інноваційними підходами в організації освітньої діяльності.

Хід роботи:

Міні-лекція

Tunnel book – це один з різновидів паперових виробів. Своім виглядом вироби в техніці tunnel book нагадують невелику книжечку з отвором всередині. Саме завдяки цій особливості техніка отримала свою оригінальну назву, що перекладається з англійської мови як «книжковий тунель». Саморобки в стилі **tunnel book** поєднують в собі різні паперові техніки: орігамі, вирізування, аплікація, скрапбукінг.

Перші вироби, що нагадують сучасні tunnel book, почали створюватися ще в 18 столітті, вони зображували сцени з театральних постановок. З розвитком цієї творчості tunnel book стали виготовляти на честь якої-небудь важливої події або заходу.

У 1840 р. був створений перший у світі підводний тунель, який перебував під річкою Темзою в Лондоні. Ця дата була відзначена створенням традиційної книги з зображенням всередині, з того часу мистецтво створення подібних книг і стали називати tunnel book.

Виріб у стилі **tunnel book** в залежності від складності композиції може служити листівкою, фоторамкою або невеликою сувенірною книгою.

Огляд виставки робіт і обговорення у групі

Педагог-майстер запрошує учасників до огляду виставки, в ході якого надає необхідні коментарі. Після огляду надає учасникам змогу висловити свої думки та пропозиції.

Вправа «Виготовлення виробу в техніці «Tunnel book»

Матеріали:

Аркуші досить щільного паперу, наприклад, тонкий картон або ватман. циркулі, різак для паперу, ножиці, скотч або клей, приладдя для художньої творчості, різноманітні картинки, ілюстративні матеріали, шаблони, пошагові схеми для виконання робіт.

Мета:

- вправляти у виготовленні виробу в стилі «Tunnel book»

Хід роботи:

Педагог-майстер пропонує учасникам розділитися на підгрупи за бажанням та розміститися за столами. Під спокійну мелодію учасники виготовляють виріб відповідної тематики.

По закінченню роботи кожна група учасників обирає представника, який презентує роботу.

Примітка: (вказівки для виконання роботи)

За допомогою циркуля креслять на кількох аркушах коло однакового діаметру, кількість таких листів може бути різними, але найчастіше використовують 4-6 аркушів.

Один з аркушів з отвором – це обкладинка майбутнього виробу, добре буде зробити її з кольорового паперу, ще один аркуш без вирізаного отвору – це задня стінка роботи. Окремо заготовлюється два аркуші, які слід скласти «гармошкою», їх висота повинна дорівнювати висоті майбутньої листівки. Вирізаючи кола, слід залишати невеликі штирі – на них будуть приклеюватися елементи композиції, в якості яких можуть виступати самостійно зроблені моделі, або готові невеликі фігурки метеликів, квіток тощо. Після того, як заготовка до композиції зроблена, аркуші слід склеїти – спочатку внутрішні, а потім обкладинку і задню стінку. Листи у формі гармошки – це боковинки готової роботи.

Ознайомлення з прикрасами для волосся.

Вироби в стилі «Канзаші»

Майстер-клас

*Петрунчак І.І.,
вихователь ДНЗ №2*

Програмовий зміст: розвивати спостережливість, творчі здібності, уміння використовувати отримані знання для саморозвитку пізнавальних процесів та самовиховання особистих якостей.

Виховувати естетичні смаки, фантазію, винахідливість, любов до прекрасного, повагу до людей, які займаються цим видом мистецтва.

Познайомити батьків з новою технікою канзаші, історією його виникнення, презентацією готових робіт. Навчити нескладним елементам створювати композиції керуючись інструкцією

Матеріали: презентація готових робіт, інструменти: клей, запальничка, стрічка, ножиці, зажими, тарілочки, лінійка

Хід майстер-класу:

Перегляд відео-презентації «Квіти технікою «Канзаші»

Матеріал: технічні засоби, відео презентація.

Мета: розкриття особливості виробів «Канзаші». Ознайомлення педагогів з інноваційними підходами в організації освітньої діяльності

Хід роботи:

Міні-лекція

Канзаші прийшли в Японію з Китаю – разом з модою на складні китайські зачіски. Ієрогліф, що позначає цю шпильку, японська мова також перейняв з китайського. Він складається з двох елементів, один з яких перекладається як «ікло», що відповідає формі шпильки, дійсно нагадує

гострий зуб), інший «вислів», що означає: кандзаси могли багато розповісти про свого власника, наприклад, про її статус в суспільстві і сімейний стан.

Втім, ще в першому тисячолітті до нашої ери – задовго до знайомства з китайськими прикрасами – японці навчилися закріплювати зачіски тонкими паличками, виструганими з гілок дерева або зробленими з довгих риб'ячих кісток. Така шпилька мала не тільки утилітарне призначення – утримувати волосся в зачісці, але і містичний сенс: з допомогою паличок в зачісці, вважали предки сучасних японців, можна зняти пристрій і відігнати злих духів.

З часом прикраси ставали складніше. Кілька паличок, складених разом, утворили гребінь – кусі. А вже в епоху Нара (VIII століття) японські мандрівники привезли з Китаю кандзаси самих різних фасонів. Протягом наступних століть такі прикраси іноді виходили з моди (наприклад: в епоху Хейан, з IX по XII століття, коли японці стали віддавати перевагу нехитрі – «хвости» з волосся) – але завжди тріумфально поверталися.

У сучасному світі шпильки – це швидше, жіночий атрибут, однак в середньовічній Японії кандзаси носили всі – і чоловіки, і жінки, і діти. Відповідно, форма прикрас і матеріал, з якого їх виготовляли, могла бути дуже різноманітною. Так, знатні чоловіки віддавали перевагу кандзаси зі слонової кістки, а представники нижчих верств задовольнялися дерев'яними шпильками. Ну, а жіночі прикраси ставали справжніми творами мистецтва.

Японські дами почали масово прикрашати зачіски великою кількістю шпильок у другій половині епохи Едо (XVIII століття). Канзаші для багатих жінок тоді робили з цінних сортів дерева (сакури, самшиту, магнолії) і з благородних металів (срібла, золота); іноді обходилися посрібленими або позолоченими виробами з латуні. Для виготовлення найдорожчих кандзаси використовували матеріали тваринного походження панцир черепахи кістка журавля. Шпильки прикрашали дорогоцінними каменями.

«А де ж шпильки з прикрасами у вигляді квітів, які стали так популярні в Росії?» запитаєте ви. І такі кандзаси теж існували – і, власне, продовжують існувати. Проте в Японії такі шпильки, звані хана – канзаші, традиційно носять тільки учениці гейш – майко (Кіото) і хангеку(Токіо). Самі гейші прикрашають зачіски простими, але вишуканими шпильками.

До речі, носити канзаші покладається тільки з кімоно. Поєднання традиційної шпильки і європейської сукні – свого роду нонсенс у сприйнятті японця (принаймні, так було до початку активної глобалізації).

Крім того, діють інші правила так ті. Так, ті ж хана – канзаші (шпильки з квітками) належало обирати згідно сезону – причому такі сезонів в Японському календарі налічується 28, і кожному з них відповідає своя квітка. Наприклад, у січні учениця гейші могла заколоти волосся хана – канзаші з прикрасами у вигляді сосни, бамбука і сливи, у лютому з тюльпанами і нарцисами, а в березні з півоніями і квітками персика.

Квіти роблять яскравого шовку ручної вичинки, причому виготовлення прикрас завжди довіряли тільки сертифікованим майстрам, які знають історію кандзаси. Вивчали сполучення матеріалів та значення форми прикрас. В тім сьогодні цунамі – саме так називається техніка виготовлення квітів з шовку, заснована на техніці орігамі – займаються не тільки професіонали, але й любителі.

Огляд виставки робіт і обговорення у групі

Педагог-майстер запрошує учасників до огляду виставки, в ході якого надає необхідні коментарі. Після огляду надає учасникам змогу висловити свої думки та пропозиції

Вправа «Виготовлення виробу в техніці «Канзаші»

Матеріали: інструменти: клей, запальничка, стрічка, ножиці, зажими, тарілочки, лінійка, намистини, заготовки картону,

Мета:

- Вправляти у виготовленні виробу в стилі «Канзаші»

Хід роботи:

Педагог-майстер пропонує учасникам за бажанням розміститися за столами. Під спокійну музику виготовляють вибір відповідної тематики

Примітка: (вказівка для виконання роботи)

За допомогою лінійки потрібно відміряти 8 сантиметрів на стрічці, так всю стрічку відміряти і порізати. Скласти стрічку у двоє і зрізати кут, за допомогою запальнички запаяти кут, низ стрічки закладаємо одну біля одної і запаюємо запальничкою, далі із наступними стрічками робимо так же. На заготовку картону ми приклеюємо виготовлені пелюстки із стрічки, їх наклеюємо трьома шарами, в серединку квітки наклеюємо намистинку, із зовнішньої сторони приклеюємо заголку. Виріб готовий.

Ознайомлення з паперовим мистецтвом.

Вироби в стилі «Скрапбукінг»

Майстер-клас

*Дьоміна Н. І.,
вихователь ДНЗ №2*

Мета: Розвивати прагнення зробити щось незвичайне своїми руками , познайомити з технікою скрапбукінгу. Розвивати вміння поетапного виконання роботи, планувати, бачити результат.

Виховувати посидючість акуратність., працьовитість.

Продовжувати розвивати інтелектуальні та творчі здібності в процесі оволодіння елементарними прийомами техніки скрапбукінгу, як художнього способу конструювання.

Матеріали: Картон, тасьма різних видів, двостороння клейка стрічка, стрази, штучні декоративні квіти, гудзики, фотографії, стрічки, намистинки різної форми , ножиці, клей ПВА.

Хід роботи

Історична довідка

Назва «скрапбукінг» – це похідне від двох англійських слів scrap – вирізка та book – книга. Технологія скрапбукінгу спочатку використовувалася для прикраси фотоальбомів, надання їм оригінальності, унікальності. За своєю ж суттю скрапбукінг це – втілення єдиної думки яскравими виразними візуальними засобами.

У нашому житті час від часу відбуваються події, які є для нас знаковими, поворотними або просто приємними. Природно, що ми хочемо пам'ятати про них і намагаємося тим чи іншим чином матеріально увічнити. Тому людство винайшло фотографію. Наступним кроком стало винахід фотоальбомів. І вже на їх сприятливому ґрунті розрослася ідея скрапбукінгу.

Ідея скрапбукінгу сягає корінням у давнину, адже записні книжки, журнали, що містять різноманітні записи, так чи інакше втілені на єдиному просторі, були присутні практично в будь-яких культурах.

Дівчаток в радянському минулому створювали так звані альбоми-піснярі, куди обов'язково вклеювалася портрети улюблених виконавців, газетні та журнальні вирізки, тексти пісень і ноти.

Сучасний скрапбукінг, в тому вигляді, який існує зараз, зародився на Заході в 80-х роках минулого століття, і спочатку був захопленням домогосподарок. Однак з часом це захоплення стало приймати масових масштабів. І в підсумку скрапбукінг трансформувався в прикладна творчість, яким із задоволенням стали займатися представники різних соціальних груп.

У нашій країні скрапбукінг починає набирати обертів. Багато хто з нас вже використали технологію скрапбукінгу у своїй творчості, можливо навіть не віддаючи собі звіту про існування такого явища.

Області застосування скрапбукінгу

Як вже говорилося, скрапбукінг спочатку використовувався як техніка прикраси фотоальбомів, але з часом відбулося розширення сфери застосування цієї технології. В даний момент скрапбукінг активно використовується в оформленні:

- Класичних паперових альбомів
- Цифрових фотоальбомів
- Рамок для картин і фотографій
- Листівок
- Панно
- Подарункової і звичайної упаковки

Інструменти і матеріали традиційного скрапбукінгу

Папір та картон

Особливих обмежень при виборі паперу немає. Але найкращий варіант – це скрап – папір, папір для акварелі і пастелі з художніх магазинів.

Тканини

Обмежень практично немає, як і при виборі паперу. Цікаві роботи виходять при використанні різних текстильних матеріалів: органзи, мережива, сітки.

Прикраси

У даній сфері обмеження встановлюються фантазією автора. Дозволено все, що не заборонено: намистини, шпильки, скребки, стрази, пайєтки, шнури, тасьма, декоративні елементи, гербарії, гудзики, швейна фурнітура. Перераховувати можна до нескінченності.

Клей

Можливе використання різних видів клею: клейстером, ПВЛ, клеєвий пістолет, моментального клею. Застосовуються ті чи інші види клею залежно від склеюваних поверхонь і особистих переваг.

Образотворчі інструменти: олівці, ручки, фломастери, фарби, чорнила

Ножі, інструменти для скріплення (дираколи, степлери), штампи і трафарети .

Майстер-клас

Напевно, жодна рукодільна техніка не є настільки ексклюзивною, як скрапбукінг. Будь-які вироби з приставкою «скрап-» (альбоми, блокноти, листівки) виходять не просто оригінальними, а робляться в буквальному сенсі в єдиному екземплярі. А все тому, що вихідні матеріали для цього виду творчості підбираються в індивідуальному порядку. Давайте познайомимося з ремеслом скрапбукінгу на прикладі виготовлення простої листівки.

Перед тим як почати працювати розімнемо наші пальчики.

Пальчикова гімнастика «По гладенькому столі»

Техніка безпеки при роботі з ножицями та дрібними матеріалами.

Листівку виготовлятимемо на згадку про нашу зустріч.

Нам знадобиться : Картон, світлина із зображенням архітектурної пам'ятки Кам'янця – Подільського. Клей клеєва стрічка тасьма з українським орнаментом штучні квіти стрази.

1. Беремо лист картону і згинаємо його посередині.

2. Із світлин вибираємо ту, що до вподоби, та вирізуємо по контуру.

3. На лицьову сторону листівки зліва повздовж клеїмо орнаментну стрічку.

4. Розміщуємо фотографію.

5. Виготовляємо композицію для прикрашення. Візьмемо штучні квіти, листочок зберемо їх у букет; орнаментну стрічку розкладемо впоперек перед собою на столі, посередині наклеюємо маленький шматочок клейкої стрічки., прикріплюємо до неї букет, краї стрічки згинаємо до середини схрестивши їх, скріплюємо між собою за допомогою клейкої стрічки.

6. Готову композицію прикріплюємо до листівки. Прикрашаємо на власний розсуд.

7. Після того, як ми повністю оформили лицьову частину нашої листівки, можемо приступати до оформлення внутрішньої її частини. Всередину наклеюємо календар

де зазначено пам'ятну подію: Дату нашої з Вами зустрічі. Прикрасу сторінки зробіть на свій розсуд.

Ось і готовий наш спільний виріб у техніці «Скрапбукінг».

Музична розвага «Рід. Родина. Україна»

*Сідлецька А.Г.,
музичний керівник ДНЗ №2*

Ведуча: Протягом століть багато народів населяли наш край... І кожен

народ збагачував його діамантами своєї культури: фольклором, піснями, танцями. Але у всі часи усі ці народи об'єднувало і оберігало одне: молитва, Молитва за Україну. І хоч звучала вона різними мовами, розуміли її усі...

2. Історія нашого краю – це історія постійного неспокою: сутичок з ворогами, боротьби за рідну землю...

Але ж українці – талановиті у всьому! Бойовий дух, уміння, сміливість, - все це допомагало нам відстояти рідний край.

Бойові мистецтва «Україна має талант»

3. Моя країна – Україна. Співомовка, калиново-солов'їна, співуча, працелюбна... Україна стала домівкою для різних народів, котрі, наче стрічки у віночку, переплелись і створили яскраву кольорову палітру народної творчості...

Пісня «Країна моя»

4. Процвітає наш край багатством духовності народів, що населяють його. Кам'янець важко уявити без архітектурно-величного костьолю; без вірменських башт і бастіонів; без історичних постатей у назвах вулиць...А ще – без танців: приміром, європейських...

Європейський танець

5. Кого б ви не запитали: дітей чи дорослих, росіян, поляків, вірмен, - кожен знає, любить і співає українську пісню «Чорнобривці». Вона стала дійсно народною. Всіма любимою. Щемною і душевною.

Пісня «Чорнобривці»

6. Шумить – квітує в Кам'янці весна! Ніжними нареченими стоять у білому цвіті дерева; звеселяють зір весняні квіти, туркотіння кам'янецьких горлиць і посмішки юності на мурах старої фортеці...А вже весна, а вже красна...То ж запрошуємо до нашого кола гаївки, що їх веде з собою весняночка-паняночка.

Гаївки, веснянки

7. Наші діти впевнено йдуть у великий світ. А ми, педагоги, відчиняємо їм двері: до пізнання, творчості, процвітання. Нехай їхня дорога буде прямою і світлою – дорога до щастя, добра і любові.

«Україна щастя, добра і любові»

8. Ведуча: У центрі Кам'янця, на майдані Відродження, красується кольорами велетенська писанка – символ відродження і незламності українців. Як у писанці – кольори, так і у серці міста поєднались думи, прагнення і стремління представників 7-ми народних культур. Поєднались, щоб збагатити, прикрасити наше місто, наш край великими надбаннями історії та культури кожного народу. До нових зустрічей на 7-ми струнах мистецьких культур.

Засідання ІІІ
***«Музейна педагогіка –
джерело духовного та
патріотичного розвитку
дошкільника»***
03.12.2015р.

Міні-музей "Повітря"

Міні-музей "Царство золоті рибки"

Міні-музей "Від насинини - до рослини"

Міні-музей "Курочка"

Дата проведення: 03 грудня 2015 року

Місце проведення: дошкільний навчальний заклад №2

Початок роботи: 10.00

№ н/п	Форма та зміст роботи	Час проведення	Місце проведення	Відповідальний
I	Вітальне слово учасникам обласної авторської майстерні	10.00	Музична зала	Каратаєва М.І., завідувач сектору дошк., поч. та спец. освіти ХОШПО
Практична частина				
II	Інтегроване заняття «Кольорові фантазії маленьких дизайнерів»	10.10	група «Гномик»	Стаднік Л.С., вихователь
	Огляд міні-музеїв групових кімнат	10.50	ДНЗ	Вихователі
Теоретична частина				
III	Патріотичне виховання засобами інтегрованої освітньої діяльності	11.10	Музична зала	Каратаєва М.І., завідувач сектору дошк., поч. та спец. освіти ХОШПО
	Організація роботи міської асоціації молодих педагогів «Нове коло»			Шевеленко Т.А., методист НМЦ
	Міні-музей в ДНЗ як дієвий засіб духовного виховання дошкільників			Сопільник Б.В., завідувач ДНЗ №2
	Майстер-клас «Створення міні-музею крок за кроком»			Дьоміна Н.І., вихователь
IV	Підведення підсумків роботи авторської майстерні	12.20	Музична зала	Шевеленко Т.А., методист НМЦ
	Флеш-моб «Єдина Україна»	12.30	Музична зала	Сідлецька А.Г., музичний керівник

Організація роботи міської асоціації молодих педагогів «Нове коло»

Шевеленко Т.А., методист дошкільної освіти науково-методичного центру управління освіти і науки Кам'янець-Подільському – Подільської міської ради

За ініціативи лабораторії дошкільної освіти науково-методичного центру управління освіти і науки в місті Кам'янець-Подільському з 2010 року організовано роботу міської Асоціації молодих педагогів «Нове коло».

Основною метою Асоціації є створення умов для успішної адаптації, самореалізації, самоствердження особистісного та професійного зростання молодих спеціалістів дошкільної освіти міста. Члени Асоціації молодих педагогів це молоді педагоги з вищою або середньою спеціальною фаховою та не фаховою освітою, що мають стаж роботи менше п'яти років і кваліфікаційну категорію «спеціаліст». Роботу організовує голова об'єднання. Щороку складається план роботи асоціації та визначаються керівники творчих груп, поновлюються списки членів, визначаються пріоритетні напрями роботи.

Молоді педагоги дошкільних навчальних закладів протягом року активно долучаються до участі у професійних та громадських заходах, спрямованих на реалізацію завдань Асоціації, організації та проведення конференцій, зустрічей, «круглих столів», оглядів-конкурсів, педагогічних читань та інших заходів з метою вдосконалення педагогічної освіти. Молоді спеціалісти залучаються до роботи міських Консультативних пунктів для батьків дітей майбутніх першокласників, що не відвідують дошкільні навчальні заклади. В літній період уже два роки поспіль члени Асоціації виступають у ролі педагогів-аніматорів в міському парку відпочинку, організовуючи розважальні програми для дітей дошкільного віку.

Проведено міські конкурси дитячої пісенної творчості «Веселка моя співанкова», художньої дитячої творчості «Чарівний пензлик», поетичної творчості серед дітей дошкільного віку «Матуся моя дороженька». Активну участь у підготовці та проведенні взяли учасники молоді спеціалісти.

В рамках роботи молодіжної асоціації «Нове коло» організовано та проведено міський конкурс «Символіка дошкільного закладу». Організація та проведення такого конкурсу дало змогу кожному дошкільному закладу створити свою власну символіку. Авторами ескізів прапора та герба, слів та музики гімну виступили молоді спеціалісти. Переможцем конкурсу визнано дошкільний навчальний заклад № 18. Конкурс презентацій «Аніматор-дошкільник» на краще спортивне дозвілля дав змогу по-новому подивитись на організацію спортивних свят та розваг в дошкільному закладі. Переможцями стали члени молодіжної асоціації дошкільного навчального закладу № 5. З метою створення єдиного наочно-інформативного простору дошкільних закладів для всіх учасників освітнього процесу, покращення стану території закладів, їх озеленення та виявлення ефективності використання дитячих майданчиків для організації ігрової діяльності дітей дошкільного проведено міські огляди-конкурси «На краще оформлення інтер'єрів коридорів та рекреацій ДНЗ» та «На кращий стан території дошкільного навчального закладу».

Вихователь ДНЗ № 21 Круглецька Аліна Володимирівна, член молодіжної асоціації представила Хмельницьку область на Всеукраїнській конференції з питань особливостей розвитку 5-річних дітей з виступом в дискусійній студії «Профільне навчання дошкільників».

Педагогічним факультетом Кам'янець – Подільського університету ім. І. Огієнка спільно з управлінням освіти і науки проведено науково-практичний семінар «Від творчого педагога до творчої дитини». Активно до семінару долучилось «Нове коло», вчорашні студенти давали

майстер-класи з організації художньої діяльності для формування творчої особистості дитини.

Молоді педагоги міста взяли активну участь в роботі Всеукраїнського науково-методичного семінару «Інноваційні технології в дошкільній освіті: дитина в комп'ютерно-ігровому середовищі» на базі Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова під час засідань круглих столів включені в обговорення різних аспектів даного питання. Матеріали виступів педагогів надруковані у збірці семінару.

Члени молодіжної асоціації широко пропагують роль дошкільної освіти у вихованні дітей через засоби масової інформації, інформаційні матеріали також висвітлюються на сайтах дошкільних закладів, організовуються активні обговорення педагогічних питань в соціальних мережах.

Голова асоціації та керівники творчих груп цілеспрямовано беруть на себе функції координаторів діяльності молодих педагогів, членів «Нового кола», розуміючи, що сучасний педагог-дошкільник має бути обізнаним у педагогічних досягненнях, відчувати необхідність впровадження актуальних новітніх технологій в освітній простір дошкільця. Крім цього немаловажним у діяльності сьогоднішніх педагогів є і їх активна громадянська позиція та залучення до роботи громадських організацій.

Завдяки організації діяльності «Нового кола» в нашому місті, активній участі педагогів в різноманітних заходах ми маємо можливість створити таку систему роботи з молодими педагогічними кадрами, яка сприяє перебудові освітньо-виховного процесу в дошкільних закладах з врахуванням вимог сьогодення, розвиток особистості педагога з глибоко усвідомленою громадянською позицією, здатної до навчання впродовж всього життя, організації праці в умовах ринкової економіки.

ПОЛОЖЕННЯ

Асоціації молодих педагогів «Нове коло»

м. Кам'янець-Подільського

1. Загальні положення

1.1. Асоціація молодих педагогів «Нове коло» є складовою системи підвищення фахового рівня та майстерності педагогів-початківців дошкільних навчальних закладів міста і об'єднує вихователів з вищою, середньою спеціальною та не фаховою освітою, що мають стаж роботи менше п'яти років і кваліфікаційну категорію «спеціаліст». Асоціація молодих педагогів «Нове коло» - це постійно діюче професійне об'єднання педагогів міста. Асоціація взаємодіє з іншими творчими та громадськими організаціями, науково-дослідними інституціями.

2. Мета і завдання Асоціації молодих педагогів

2.1. Мета: підвищення фахової майстерності молодих спеціалістів, новопризначених вихователів дошкільного навчального закладу, формування у них високих професійних ідеалів, потреби в постійному саморозвитку й самовдосконаленні. яка спрямована на пошук, розвиток, підтримку нових ідей, шляхів вирішення актуальних проблем розвитку освіти;

2.2. Основними завданнями є:

- задоволення потреб педагогів-початківців у неперервній освіті, вдосконалення їхньої теоретичної підготовки та фахової майстерності;

- сприяння членам асоціації у реалізації їхніх наукових, культурних та творчих інтересів у сфері дошкільної освіти;

- створення умов для самореалізації молодих педагогів-дошкільників;

- ознайомлення педагогів із сучасними підходами та новітніми технологіями, інноваціями.

3. Організація роботи Асоціації молодих педагогів

3.1. Організовує роботу Асоціації молодих педагогів Голова.

3.2. Асоціація керується планом роботи, який затверджує начальник управління освіти і науки.

3.3. Педагоги-початківці залучаються до таких форм роботи:

- участь у професійних та громадських заходах, спрямованих на реалізацію завдань Асоціації;

- організація та проведення конференцій, зустрічей, «круглих столів», оглядів-конкурсів, педагогічних читань та інших заходів з метою вдосконалення педагогічної освіти педагогів-дошкільників;

- підготовка пропозицій щодо організації освітньо-виховного процесу в дошкільних закладах відповідно до сучасних вимог;

- організація творчих груп з вивчення актуальних питань дошкільної освіти;

- організація та проведення дитячого дозвілля на громадських засадах

- пропаганда діяльності Асоціації через засоби масової інформації.

4. Права членів Асоціації молодих педагогів

4.1. Брати участь у всіх формах роботи згідно плану.

4.2. Використовувати матеріальну та науково-методичну базу дошкільних навчальних закладів міста для самоосвіти.

4.3. Отримувати консультативну допомогу з будь-якого питання.

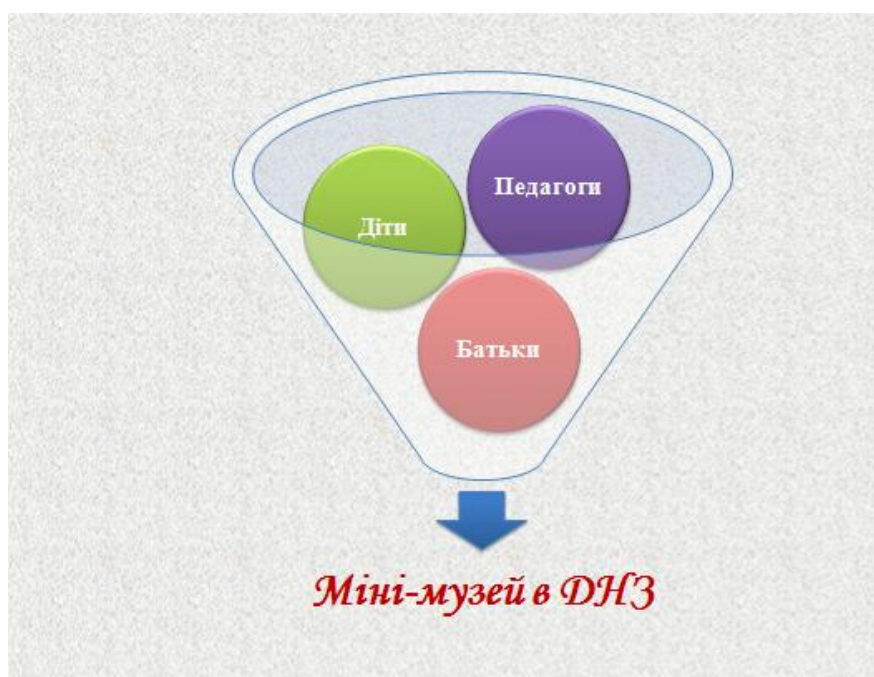
4.4. Пропагувати передовий педагогічний досвід.

Міні-музей в ДНЗ як дієвий засіб духовного виховання дошкільників

Експрес інформація

*Сопільник Б.В.,
завідувач ДНЗ №2*

Створення міні-музеїв вагома складова реалізації проекту «Міні-музей в дошкільному навчальному закладі», це є результат проведеної пошуково-дослідницької та творчої роботи з кадрами, батьками, дітьми.

Дуже цікаве і перспективне явище – міні-музей у дитячому садку. Він інтегрований у навчально-виховний процес закладу.

Зміст, оформлення і призначення відображають специфіку віку дітей.

Грунтовне знайомство дітей з правилами поведінки у міні-музеї (експонати дозволяється брати до рук, розглянувши експонат потрібно покласти його на місце, експонати не можна руйнувати і забирати додому, можна ставити питання, можна наповнювати музей новими експонатами тощо).

Правила поведінки в музеї

В наших музеях дозволено торкатися експонатів

Після розгляду експонату необхідно поставити його на місце

Експонати не можна ламати і забирати додому

Можна і навіть треба задавати запитання

Не забороняється поповнювати музей новими експонатами

Педагоги нашого дошкільного закладу часто замислювалися над тим, як ознайомити дошкільників з абеткою загальнолюдської культури, як домогтися, щоб у дітей виникали потреби бути чуйними, добрими, як розкрити їх особистісний духовний потенціал. Творчий пошук привів нас до створення міні-музейної педагогіки, засобами якої можна ефективно розв'язувати ці завдання.

На початковому етапі було проведено анкетування батьків і з'ясовано, що досить великий відсоток вихованців нашого дитячого садочка часто відвідували музеї рідного міста, але не зовсім розуміють поняття міні – музей та як його створити. Саме тому виникла ідея створення міні – музею в кожній віковій групі.

В першій молодшій групі, де дітки в основному споглядають предметний світ, було вирішено створити міні – музей «Курочка». Другі молодші групи створили музей «Царство Золотої рибки» та «Чудо – дерево», середні «Повітря» та «На бабусиному подвір'ї», старші групи «Птахи», «Від насінини до рослини» та музей «Паперу». **При створенні міні – музею звичайно враховано поєднання предметного світу з програмою, орієнтованою на прояв активності дітей.**

При використанні музейної педагогіки як інноваційної технології у системі формування культури дошкільників також враховано наступні принципи.

В умовах дитячого садка неможливо створити експозиції, що відповідають вимогам музейної справи. Тому періодичні та постійно діючі виставки і назвали «міні-музеями». Важлива особливість цих елементів розвивального середовища – участь у їх створенні дітей і батьків. Діти відчують свою причетність. Дошкільнята беруть участь в обговоренні тематики, приносять та створюють експонати. Вихованці старших груп проводять екскурсії для молодших.

У справжніх музеях не можна торкатися експонатів руками, а от у міні-музеях не лише можна, а й потрібно! Їх можна відвідувати кожного дня, самому міняти, переставляти експонати, брати у руки і розглядати. У звичайному музеї дитина пасивний споглядач, а тут вона творець експозиції. Кожен міні-музей це результат спільної роботи педагога, вихованців і їх родин.

На даний час створено цілісну систему роботи на засадах музейної педагогіки. Розроблено Положення про музей, підібрано практичний матеріал для роботи з дітьми: заняття, сценарії свят, розваг, конкурсів. Педагоги виготовили буклети про експонати виставок, розробили пам'ятки «Як поводитися в музеї», створили «Абетку історії виникнення експонатів».

Не можна не погодитися із словами академіка П.Капиці, що музеї є наймогутнішим і потужним засобом виховання. Крім дидактичної функції, музейні заняття несуть у собі глибоке виховне значення. Музей як спосіб пізнання світу, містить великий потенціал для особистісного розвитку дошкільників, розширює «середовище існування» дитини вже з дошкільного віку, є місцем інтелектуального відпочинку. Приємно відзначити, що така діяльність захоплює педагогів, духовно збагачує та розвиває дітей, подобається батькам.

В дошкільному закладі визначено напрямок, мету діяльності, місце розміщення міні-музею, які експонати будуть знаходитися у міні-музеї, теми екскурсій тощо.

Для зручності користування в міні-музеї складено опис кожного експоната за спеціальною схемою. Всі анотації зібрані в теки у прозорих файлах, що дозволяє додавати інформацію, виймати окремі тексти для роботи.

Виключно важливе місце в роботі музею займають екскурсії. Велику увагу приділяємо підготовці юних екскурсоводів. Вони залучаються до проведення екскурсій для батьків та малюків.

Експонати міні-музею використовуються для проведення різних занять, розвитку мовлення, уяви, інтелекту, емоційної сфери дитини. Будь-який предмет міні-музею може підказати тему для цікавої розмови. Головне, досягти виховної мети, як під час створення міні-музею, так і після цього щоб у багатьох батьків виникло бажання відвідувати з дітьми справжні музеї, яких у нашому місті дуже велика кількість. Міні-музеї стали невід'ємною частиною довготривалого проекту виховної системи саме через музейну педагогіку.

Ми вчимо дітей дбайливо ставитися до музейних експонатів, а відтак і до предметного світу в цілому. Культура бережливості щодо творіння людських рук – реальна протидія споживацькому ставленню до життя. Полюбивши і засвоївши цінності музейного простору, надалі наші вихованці стануть вдячними відвідувачами музейних залів і культурних заходів, а також – інтелігентними, вихованими, духовно багатими людьми.

Кольорові фантазії маленьких дизайнерів

*план-конспект
заняття для дітей старшого дошкільного віку*

*Стаднік Л.С.
вихователь ДНЗ №2*

Програмовий зміст: виховувати доброзичливість, емпатію, інтерес до гри, старанність у роботі, сумлінне ставлення до дорученої справи, естетичний смак, партнерські відносини між дітьми, прагнення допомагати один одному.

Розвивати дрібну моторику, окомір, мислення, зв'язне мовлення, творчі здібності. Формувати комунікативну компетентність. Вміння дітей задумувати сюжет гри, виконувати ролі згідно сюжету гри, вправляти дітей в ігрових діях.

Формувати життєву компетентність дітей, спонукати їх до застосування набутих знань і вмінь у життєвих ситуаціях. Формувати уявлення про світ професій, зокрема, дизайнера, розширити знання про дану професію, ознайомити з різновидами дизайнерської роботи, взаємозв'язок, важливість кожної з них. Формувати уявлення про принципи роботи рекламної агенції, міні - музею, магазину матеріалів для декору, дизайнерської майстерні, де виготовляють вироби: послідовність процесу, розподіл обов'язків між працівниками, культуру спілкування.

Словник: грант, позика, експонат, експозиція, дизайнер реклами, дизайнер одягу, дизайнер приміщення, менеджер, флаєр, рекламна листівка, адміністратор, екскурсовод.

Матеріали: схеми – моделі, умовні гроші, кольоровий папір різної форми, заготовки з кольорового рису, піску, солі, клаптики тканини різного кольору, резинки, різнокольорові стрічки, серветки, ножиці.

Атрибути: ноутбук, принтер, дитячий комп'ютер, канцтовари, спецодяг для всіх дітей, макет приміщення, макети меблів (столи, стільці, вікна, двері, полиці), пляшки різної величини, полиця для готових виробів, віник, совок, волога серветка, відро, вода, трубочки.

Організаційний момент

Вихователь заводить дітей, вітається, пропонує послухати вірш.

Між круч і скель тече ріка століть,
Милуючись, іду по узбережжі.
Ось бастіони в списках верховіть
І мінарет, і неповторні вежі.
Вінець творців і пам'ятка століть
Наш древній Кам'янець стоїть...

Вихователь: - Як ще ми називаємо наше місто? (*Квітка на камені, камінь, вінець творців, пам'ятка століть, перлина Поділля*). Історією нашого міста цікавиться багато подорожуючих, як ми їх називаємо? (*Туристи*). А що цікавого можуть побачити туристи в нашому місті? (*Фортецю, ратушу, Костел, Лауру, фонтан, танк, картинну галерею, дерев'яну церкву, сувенірне містечко, старовинні будівлі, дорога, музеї*).

- Що таке музей? (*музей – це заклад в якому зберігаються і вивчаються різні експонати*). В яких музеях ви були? (*В музеї грошей, музей посуду, одягу*).

- Не тільки у нашому місті є музеї, вони є по всьому світі і вони різні. Ось, погляньте, це найбільший музей у світі – Парижський Лувр, він дуже великий, і щоб його оглянути знадобиться більше двох тижнів. Ось самий менший музей світу, він розміщений в дуплі дуба. Найстаріший музей світу розміщує в собі експозиції Стародавнього світу. (*Перегляд слайд - презентації*). Який музей вам сподобався? Чим саме? В якому ви хотіли б побувати?

- Нещодавно ми подавали заявку на участь у гранті на облаштування міні - музею дитячих дизайнерських виробів. Кожен садочок подавав свою заявку. І сьогодні ми з вами зможемо дізнатися результати. Прошу звернути увагу на екран. (Звернення заступника міського голови).

- Я вас вітаю, що саме наш садочок виграв цей грант.

-Чи знаєте ви, що таке грант? Можливо ви чули це слово? Чи може хтось пояснити, що воно означає?

Грант – кошти, даровані гроші які передаються організації або людині для виконання конкретної роботи. На відміну від позики, грант не потрібно повертати. Для нашої справи нам виділено 500 гривень.

- На вашу думку, це багато чи мало? Ось в нас є сума яку ми можемо використати для облаштування міні-музею. Що нам потрібно в першу чергу? *(приміщення, меблі де робити експозиції, полиці де будуть розміщені експонати).*

- Якщо ми знайдемо приміщення, створимо всі умови для роботи, а як люди зможуть дізнаються про те, що саме в нас буде діючий музей? *(з реклами, телебачення, радіо).*

- Чи може музей самостійно функціонувати? Що потрібно для того, щоб він працював і приймав відвідувачів? *(Люди-працівники).*

Розподіл посад:

Дидактична гра: «Хто працює у музеї?»

Вихователь пропонує дітям вибрати картки тих професій, які будуть працювати над створенням музею та брати участь в подальшому його функціонуванні.

У кого на картці зображений комп'ютер, ви будете дизайнерами реклами, і працюватимете над створенням рекламного флаєра, у кого кімната – будуть дизайнерами приміщення і працюватимуть над облаштуванням приміщення, в якому ми будемо працювати і створимо наш музей, у кого

картинка з матеріалами - будуть менеджерами по закупівлі матеріалів, йдуть в магазин щоб придбати все для роботи. У кого костюм – дизайнери одягу, будуть створювати сценічні костюми для розважальної програми під час відкриття, прибиральний комплект – прибиральник. Як ви гадаєте, ким може бути ось ця людина? (*Директором*). А я буду адміністратором. Прошу займати свої місця. (*Діти – працівники займають свої робочі місця у відділах*).

Робота у відділах:

«Дизайнерський відділ по облаштуванню приміщення»

Гра: «Вдалих проект» (діти створюють макет приміщення: конструюють меблі).

-Чому ви так розташували меблі? Де краще поставити столи? Де краще повісити полиці? Чому?

«Відділ художнього оформлення рекламних листівок» (Діти на комп'ютері створюють рекламний флаєр).

«Відділ дизайнерів сценічних костюмів» Діти прикрашають костюми та атрибути для святкової програми на відкритті міні-музею.

*«Магазин матеріалів для декору» Дітям роздаються кошти порівну по 50 гривень, там вони вибирають по каталогу матеріали купують їх для майбутніх виробів. Діти, ви сьогодні відвідаєте незвичайну крамницю, вона незвичайна тим, що там немає продавця. А покупці самостійно вибирають матеріали, насипають, зважують, взявши товар на його місці залишають гроші. (*2 стаканчика рису – 10 гривень, стрічки – 5 гривень*).*

Прибиральник: слідкує за чистотою.

Самостійна гра дітей.

Адміністратор - вихователь стежить, щоб усі працівники були задіяні в процесі виробництва, за потреби дає вказівки, керує виробництвом, запрошує до свого «кабінету» на нараду.

Дитина директор: Увага, увага! Запрошую усіх на виробничу нараду.

Чи всі ви впоралися зі своєю роботою? Так як час у нас обмежений, а до відкриття в нас залишилося небагато часу пропоную усім відвідати дизайнерську майстерню і власноруч виготовити музейні експонати.

Правила безпечної роботи зі склом.

1. Не стукати пляшка об пляшку.
1. Стежити щоб пляшка не впала.
2. Слідкувати, що пляшка не була надщербленою.
3. Не кидати.

По закінченні роботи діти виставляють свої вироби в музеї.

Тепер створюємо виставку, та запросимо гостей на відкриття нашого музею. *(діти роздають рекламні листівки)*

З нагоди відкриття ми запросили «Тріо веселих музикантів», до вашої уваги їхній виступ. *(гра на пляшках)*.

Так як наш музей буде діючим для відвідувачів потрібна людина яка зможе знайомити відвідувачів з вашими виробами. Як ви думаєте, людина якої професії може нам допомогти?

Дитина у віршованій формі представляє музей.

Завітайте в наш музей
Де кольорових безліч є ідей.
Тут і червоний колір – кетяги калини,
На нашій славній Україні.
А жовтий – сонце золоте,
Пшениця в полі, що росте.
Блакитний, наче небеса.
Зелений – це травичка й вранішня роса.
А ось багатства – колір золотий...
Музей яскравий, наче квітка,

І як веселка, чарівний.

Підбиття підсумків:

- Назви яких професій ви запам'ятали?
- Чи сподобалося тобі бути, дизайнером одягу, дизайнером реклами, прибиральником?
- Ким би ти хотів бути наступного разу?
- Як ви вважаєте, чи доцільно ми використали кошти?
- Чи доцільно ми провели свою роботу?
- Над чим нам потрібно працювати?

Створення міні-музею крок за кроком

Майстер-клас

*Дьоміна Н.І.
вихователь ДНЗ №2*

Шановні колеги, дозвольте у вас запитати:

Як часто ви буваєте в музеї? Як часто бувають в музеї наші вихованці?

Поспілкувавшись з батьками своєї групи, на дану тему, я зрозуміла, що похід до музею – явище досить рідкісне.

Причини різні. У нас, дорослих, як завжди брак часу. Більшість батьків вважає, що дошкільникам ще рано відвідувати такі місця.

І я замислилась... Як привернути увагу батьків до музею? Пряма агітація тут навряд чи допоможе.

Створення міні-музею у груповій кімнаті – стало першим кроком в опануванні батьками та дітьми принципів музейної педагогіки.

Перш ніж приступити до створення самого музею я *склала інтелектуальну карту, де окреслила для себе ряд завдань:*

- Освоїти на практиці інноваційну технологію музейна педагогіка
- Використовувати у роботі з дітьми нові форми пізнавальної діяльності
- Збагатити предметно-розвивальне середовище групи.
- Активна взаємодія в освітньому процесі батьків.

При визначенні послідовності роботи. Керувалась методом трьох питань :

- Що я роблю?
- З ким я роблю?
- Кого залучаю до співпраці?

Роботу з створення міні-музею розділила на три етапи.

Підготовчий етап. Спершу я ознайомила з вимогами програми та опрацювала методичну літературу з теми «Музейна педагогіка в ДНЗ».

Спостерігаючи за своїми дітьми, не раз помічала як вони беруться майструвати іграшки своїми руками і роблять це з клаптиків паперу просто складаючи його в різний спосіб, а потім обігрують.

А чому б не познайомити своїх вихованців з папером ближче? Не розповісти їм про цікаві техніки роботи з ним? Адже мистецтво складання паперу не вимагає ніяких витрат, і є, найбезпечніше захоплення для будь-якого малюка. Так і з'явилась тема і назва для нашого музею. Міні-музей «Паперові фантазії».

Наступним кроком стало проведення моніторингу знань дітей з даної теми.

Я визначила: що діти знають? Що хочуть дізнатися? Як дізнатися? Виявилось, що дошкільнята не мали уявлення про папір, як продукт праці багатьох людей, про взаємозв'язки цього продукту з життям, про його важливість. Діти захотіли дізнатися, як виробляють папір, з чого, чому папір буває різнокольоровий ?

Це і стало поштовхом до розроблення різних видів організованої діяльності з дітьми в міні-музеї.

Ідеєю створення міні-музею паперу у групі я поділилась із своїми дітьми. Ми разом обрали місце розташування музею, обговорили його дизайн. Свої пропозиції щодо музейних експонатів я попросила дітей відобразити у творчих роботах. Стало зрозумілим, що хлопчики хотіли б бачити в музеї більше «техніки», а дівчаткам до вподоби паперові принцеси та картини з зображенням квітів. Після визначення найцікавіших пропозицій приступили до збирання експонатів.

Звичайно, повернувшись додому діти розповідали батькам про новинку, що з'явилась у групі. Батьки теж почали долучатись до створення нашого музею.

Так з'явилась творча група, а згодом і банк ідей щодо подальшого розвитку музею.

Практичний етап.

Перейшовши до другого етапу створення музею я робила все для того, аби він став своєрідною освітньою зоною для дітей.

А для цього я розробила тематику занять та екскурсій, збрала матеріали для проведення пошуково-дослідницької діяльності. Розробила ряд дидактичних ігор, та склала план роботи з дітьми в міні-музеї, згідно якого і будую свою роботу.

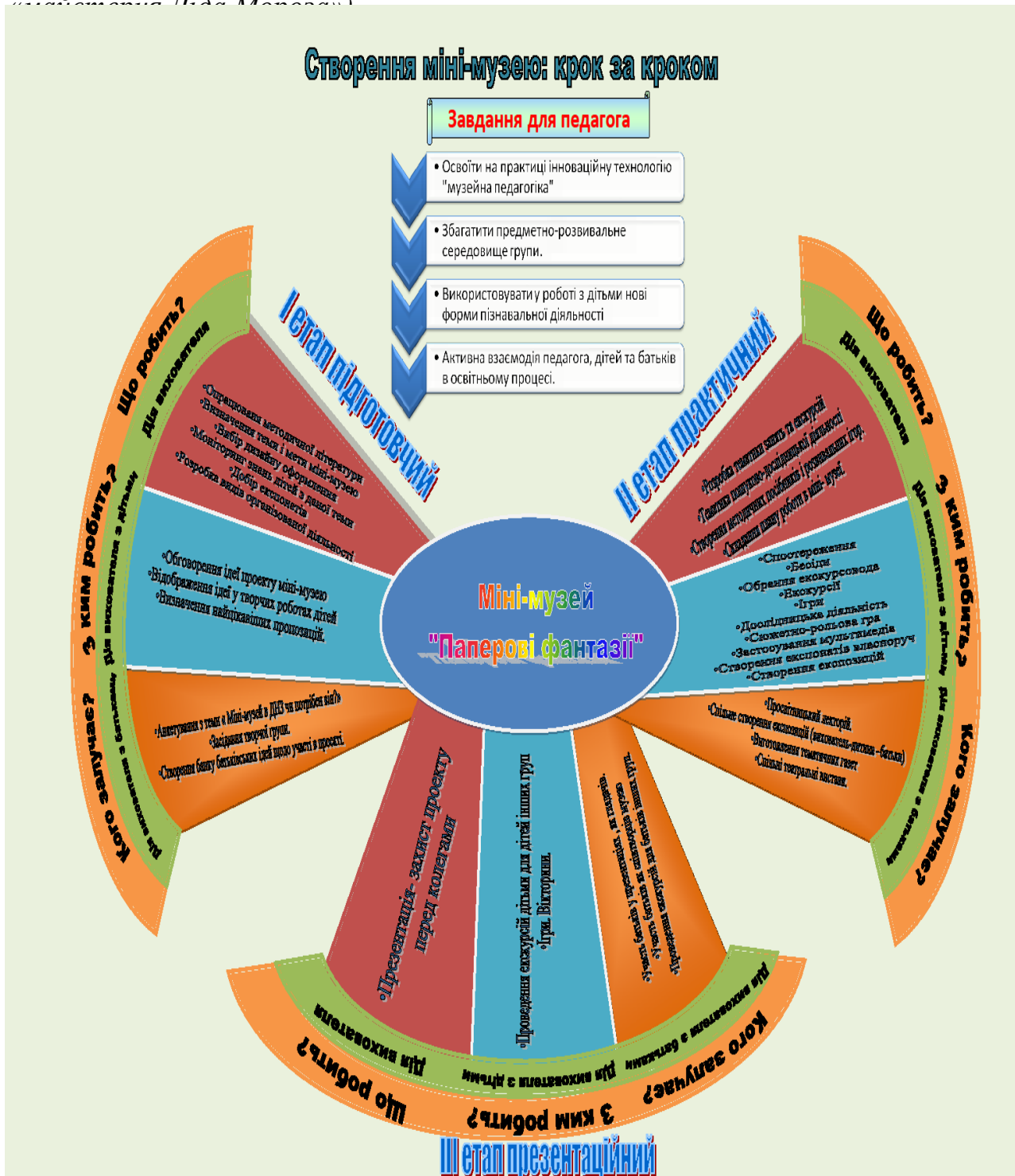
З дітьми проводжу бесіди про те, як з'явився папір, переглядаємо слайди та відео про довгий шлях паперу від дерева до книжки. На заняттях з художньої творчості діти створюють експонати для музею, опановуючи такі техніки як орігамі, квілінг, артишок. Цікавими є для дітей досліди та експерименти з папером .

Важливим є те, що дитина має можливість брати вироби у руки, розглядати їх, обстежувати тактильно, а також переставляти на інше місце, створювати власну експозицію. Найбільше малюкам подобається працювати у парі з мамою чи татом. Вони радіють спільним виставкам. Беруть участь у виготовленні тематичних сімейних газет. І дивлячись на такий творчий тандем, можна сказати, що музей став джерелом натхнення.

Презентаційний етап передбачає

Проведення екскурсій дітьми для дітей та батьків інших груп, участь самих батьків у презентаціях як глядачів та співтворців міні-музею. Презентацію міні-музею педагогом перед колегами.

Створення музею – це цікавий і захоплюючий процес. Пропоную разом розробити проект організації музею одного предмета на тему «Новорічна іграшка» це тема загальна, а вам слід обрати підтему (наприклад «міні-музей шайторми Пид Морозом»)

При створенні проєкту зверніть у вагу на такі запитання:.

• Які завдання створення міні-музею «Новорічної іграшки» в дошкільному закладі?

• Які форми роботи в даному міні-музеї ви вважаєте найефективнішими?

• Які теми експозицій у музеї «Новорічної іграшки» на вашу думку будуть найцікавішими для дітей?»

Презентація і захист проєктів

Вправа «Виготовляємо перший експонат музею»

Сьогодні я вас хочу познайомити із цікавим способом виготовлення новорічної кулі застосовуючи техніку «**Артишок**»

Цей різновид печворку отримав свою назву через схожість з плодами артишоку. У цієї техніки є й інші назви - «зубчики», «куточки», «лусочки», «пір'я» ...

За великим рахунком все зводиться до складання вирізаних деталей і пришивання їх на основу в певній послідовності. Або ж, використовуючи папір, складати (наклеюючи) різні панно округлої (або багатогранної форми) на площині або в об'ємі.

Нашивати можна двома способами: вістря заготовок направляти до центру основної деталі, або до її країв. Це якщо шити плоский виріб. У

виробів об'ємного характеру – вістряє до більш вузької частини. Складні деталі не обов'язково вирізаються у формі квадратиків. Це можуть бути і прямокутники, і круги. У будь-якому випадку ми зустрічаємося зі складанням вирізаних заготовок. Отже, можна стверджувати, що ці клаптеві техніки належать до сімейства клаптикового орігамі, а так як вони створюють об'єм, то, отже, і до «3d» техніки.

Для роботи нам знадобиться:

- Пінопластова куля діаметром 7 см.
- Атласні стрічки розміром 2.5 см. Двох кольорів.
- Срібляста стрічка розміром 0.5 мм.
- Шпильки
- Клеєвий пістолет
- Ножиці
- Паперовий стакан для фіксації кулі.

Нарізаємо стрічки 2 кольорів на прямокутники розміром 7 см. 15 і 18 шт.

У кулі визначаємо середину. Закріплюємо зверху прямокутник розміром 5 см. – це початок.

Список використаної літератури

1. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля» / О. І. Білан, Л.М. Возна, О. Л. Максименко та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 264 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти: Науковий керівник: А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; — К.: Видавництво, 2012. - 26 с.
3. Бака М. М. Фізичне і військово-патріотичне виховання молоді : навч.-метод.посібн. / М. М. Бака, В. П. Корж. – К. : Книга пам'яті України, 2004. – 460 с.
4. Бех І. Д., Чорна К. І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. – Київ, 2014. – 29 с.
5. Громадянське виховання особистості. Кн.. 3. Перспективний досвід / Грицюк Л.А., Каратаєва М.І.—Кам'янець-Подільський://Мошак М.І., 2006
6. Дивокрай. Вибрані дидактико-методичні матеріали у 2-х книгах для працівників дошкільних закладів. Калужка Л.В. — Тернопіль: Мандрівець, 2004
7. Жаровська О. П. Національна свідомість як складова патріотичного виховання студентів педагогічних університетів / Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб.наук.праць. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, кн. 1. – С. 233 – 242.
8. Жеребцова М. В., Бородін С. Е., Ніколаєв О. С. Скаутинг та краєзнавство – система патріотичного виховання молоді / Збірка статей з історії українського скаутингу. – К. ПП «Стародавній світ», 2013. – 312 с.
9. Завалевський Ю. І. Громадянське виховання старшокласників: проблеми, досвід, перспективи / Ю. І. Завалевський. – Київ, 2003. – 104 с.

10. Івженко Ю. В. Молодіжні громадські організації як інститут формування соціальної активності особистості / Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб.наук.праць. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, кн. 1. – С. 289 – 296.
11. Легенда про Кам'янець Боднар С. / Кам'янець - Подільський, 2010
12. Сім чудес України. Вінюкова-Волкова В. / Кам'янець - Подільський, 2010
13. Сіренко С. М. Удосконалення системи підготовки класних керівників до здійснення виховної діяльності в умовах післядипломної освіти: [Електронний ресурс], режим доступу www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/elits/2011/29
14. Перлини товарів медоборів. Сис – Бистрицька Т., 2000
15. Окушко Т. К. Методика формування соціальної ініціативності підлітків у дитячому громадському об'єднанні / Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб.наук.праць. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, кн. 2. – С. 51 – 60.
16. Оржеховська В. М., Кириченко В. І., Ковганич Г. Г. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології, моделі / Навчальний практико зорієнтований посібник. – Х. : Точка, 2007. – 192 с.